

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
P O L İ S A K A D E M İ Y A S I

**“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARININ ƏMƏLİYYAT-AXTARIŞ
FƏALİYYƏTİ” KAFEDRASI**

**“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARI ƏMƏKDAŞLARININ FƏALİYYƏTİNDƏ
PSİXOLOGİYA VƏ PEDAQOGİKA”**

F Ə N N İ Ü Z R Ə

SEMİNAR DƏRSLƏRİ ÜÇÜN

TƏDRİS-METODİKİ VƏSAİT

Bakı – 2014

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
P O L İ S A K A D E M İ Y A S I

**“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARININ ƏMƏLİYYAT-AXTARIŞ
FƏALİYYƏTİ” KAFEDRASI**

**“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARI ƏMƏKDAŞLARININ FƏALİYYƏTİNDƏ
PSİXOLOGİYA VƏ PEDAQOGİKA”**

F Ə N N İ Ü Z R Ə

SEMİNAR DƏRSLƏRİ ÜÇÜN

TƏDRİS-METODİKİ VƏSAİT

Bakı – 2014

***Proqram Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyasının “Daxili işlər
orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyəti” kafedrasında hazırlanmışdır.***

Tərtib edənlər:

“Daxili işlər orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyəti” kafedrasının rəisi vəzifələrini müvəqqəti icra edən, polis polkovnik-leytenantı

Famil Hüseyn oğlu Muradov

Kadrlar şöbəsinin psixoloqu, polis kapitanı

Rasif Rəfayel oğlu Müzəffərov

Məsul redaktor:

Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyasının rəisi, polis general-mayoru, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru

Nazim Tələt oğlu Əliyev

Rəy verənlər:

Bakı Dövlət Universitetinin Eksperimental Psixologiya ETL-in böyük elmi işçisi, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Rəşid Vəkil oğlu Cabbarov

Bakı Dövlət Universitetinin Eksperimental Psixologiya ETL-in elmi işçisi, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Müşfiq Hüseyn oğlu Mustafayev

Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyasının “İctimai elmlər” kafedrasının rəisi, polis polkovniki, tarix üzrə fəlsəfə doktoru

Teymur Fuad oğlu Əliyev

Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyasının “Kriminalistika” kafedrasının rəisi, polis polkovniki, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru

Allahverdi Mirzəağa oğlu Mahmudov

METODİKİ GÖSTƏRİSLƏR

Müasir cəmiyyətdə psixologiya və pedaqogikanın inkişafı və bu sahədə aparılan araşdırmalar sözün əsl mənasında sübut etmişdir ki, insanın fəaliyyət göstərdiyi bütün peşə sahələrində, o cümlədən polisə istənilən fəaliyyətində psixoloji və pedaqoji biliklərin mövcudluğu və bu biliklərdən istifadə vacib məsələlərdən biridir.

Bunu bir neçə amil xüsusi olaraq şərtləndirir. Əvvəla, psixologiya elminin hazırkı inkişaf səviyyəsi və onun inkişaf etmiş ölkələrdə insanların praktiki fəaliyyətinə geniş miqyasda tətbiqinə olan ehtiyacın artması. İnkişaf etmiş ölkələrdə insan fəaliyyətinin elə bir sahəsi yoxdur ki, orada psixoloji xidmətdən yetərincə istifadə edilməsin. Bu, nəinki insanların əmək fəaliyyətinin səmərəli təşkili, həm də onların psixi sağlamlığını qorumaq baxımından zəruri sayılır.

Bu gün psixologiya elmi daha mürəkkəb dinamik sistemlə, başqa sözlə, müxtəlif çalarlı, tez-tez dəyişən insan münasibətləri silsiləsi ilə rastlaşır. Belə sistem və münasibətlərin nisbətən sabit və mühüm parametrlərini tapmaq, onları ümumiləşdirmək, mümkün olduqda modelləşdirmək, ona məqsədəuyğun surətdə təsir göstərmək yollarını və vasitələrini araşdırmaq elmin qarşısında duran ən vacib vəzifələrdəndir. Yəni, psixologiya elmi müasir həyatın, hər hansı kollektivin üzvü olan adamların ümumiləşmiş davranış və rəftar modelini, yaxud psixoloji portretini yaratmaq, daha optimal münasibətlər modelini hazırlamaq zərurəti qarşısında dayanır.

Müasir dövrdə psixologiya elmi insan haqqında elmlər sistemində mərkəzi yer tutur və o, insanın ən mürəkkəb bir aləmini - daxili aləmini, başqa sözlə, ümumən psixi həyatının inkişaf qanunauyğunluqlarını, ona təsir göstərmək, onu idarə etmək, məqsədəuyğun surətdə təşkil etmək, istiqamətləndirmək yollarını öyrənir.

“Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni yeni insan tərbiyə etmək, xüsusən də gənc nəslin, polis əməkdaşlarının təlim-tərbiyəsini düzgün istiqamətdə qurmaq, onların şüur və rəftarında nəzərə çarpan qüsurları, nöqsanları aradan qaldırmaq, yəni qəbahətlərə, davranış və rəftarlarında qanun pozulmasına qarşı müvəffəqiyyətlə mübarizə aparmaq işinə köməklik edir.

Daxili işlər orqanlarının (polisə) fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri cinayətlərin qarşısının alınması və açılmasıdır, digər vacib fəaliyyət sahəsi isə müxtəlif insanlarla (cinayətkar, şahid, zərərçəkmiş şəxs, yetkinlik yaşına çatmamış şəxslər, ali və böyük rəis heyəti, sırayı və kiçik rəis heyəti və s.) ünsiyyət qurmaq, şəxsiyyətlərarası münasibətlərə girmək, ekstremal vəziyyətlərdə psixoloji gərginliklərdən insanları xilas etmək və özünü müdafiə etmək, peşə fəaliyyətində baş vermiş neqativ psixoloji hallara qarşı müsbət mübarizə aparmaq və s. olmalıdır.

“Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənninin məqsədyönlü təyinatı Polis Akademiyası müdavimlərini daxili işlər orqanlarının əməliyyat-axtarış, istintaq və təhqiqat fəaliyyətlərinə, ictimai təhlükəsizlik və ictimai asayışı qorumaq qabiliyyətinə, yol-nəqliyyat hadisələri və digər ekstremal şəraitlərdən düzgün nəticə çıxardaraq psixoloji müdafiə vərdişlərinə yiyələndirmək və bu psixoloji bilikləri müəyyən olunmuş qaydada tətbiq etmək bacarığına alısdırmaqdır.

Fənnin əsas məqsədləri müdavimlərə aşağıdakıları öyrətməkdən və aşılamaqdan ibarətdir:

1. Öyrədir:

- Müasir psixologiya və pedaqogikanın anlayışını, predmetini, sahələrini, funksiyalarını və yaranma, inkişaf etmə və formalaşması tarixini;
- Psixi proseslər – duyğu, qavrayış, diqqət, hafizə, təfəkkür, nitq, təxəyyül və onların polis əməkdaşlarının fəaliyyətində rolu və yerini;
- Şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərini, cinayətkar, zərərçəkmiş, şahid, müstəntiq və s. şəxsiyyətini öyrənmək, onların şəxsiyyətində yaranmış neqativ psixoloji hallarla rəftar qaydalarını;
- Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində ünsiyyətin psixoloji əsaslarını;
- DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində emosional-psixoloji halların ümumi xarakteristikasını, əməkdaşların fəaliyyətində əmələ gələn pozitiv və neqativ hiss və emosiyaları;
- DİO-nun fəaliyyətində pedaqoji qanunauyğunluqların nəzəri əsaslarının öyrənilməsi, pedaqogika elminin mahiyyəti, onun növləri və metodik əsaslarını;
- Təlim və tərbiyənin mahiyyətini, tərbiyənin əsas prinsip və metodlarını, əməkdaşların kollektivdə tərbiyəsi məsələlərini.
- DİO əməkdaşlarının peşə təliminin mahiyyətini, prinsiplərini, forma və metodlarını;
- Hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində pedaqogika elminin vəzifələrini.

2. Aşılایr:

- İnsan davranışına mənfi təsir göstərən bioloji və sosial amilləri. Kriminal psixologiyanın mahiyyətini;
- Cinayət əməlinin psixologiyasını. Fərdin şüur səviyyəsi, məsuliyyəti və hüquqi şüuru, hüquqi və hüquqazidd davranışları;
- Qrup və cinayətkar qrupun təşəkkülünün sosial-psixoloji xüsusiyyətlərini. Cinayətkar qrupun strukturunu. Onların növləri, tərkibi, quruluşu və idarə mexanizmlərini;
- Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xarakteristikasını və zərərçəkmişin şəxsiyyətinin tədqiqini;
- Məhkəmə psixologiyasının mövzusu və vəzifələrini. Məhkəmə psixologiyasının tədqiqat metodlarını;
- Əməliyyat-axtarış fəaliyyətində şəxsə psixoloji təsirin ümumi müddəalarını. Psixoloji təsirin məqsədləri və tətbiqi zamanı nəzərə alınan prinsipləri;
- Əməliyyat aparatlarının əməkdaşları tərəfindən məxfi əməkdaşlığa cəlb edilməsi üçün namizədin şəxsiyyətinin öyrənilməsinin psixoloji xüsusiyyətlərini;
- Məxfi əməkdaş tərəfindən əməliyyat marağı kəsb edən məlumatın alınmasının psixoloji üsullarını;

- İstintaq hərəkətlərinin anlayışı, növləri və sistemini (dindirmənin, üzləşdirmənin, hadisə yerinə baxışın, axtarışın və s-in psixologiyasını);
- Məhkəmə psixoloji ekspertizasının nəzəri-psixoloji əsaslarını. Məhkəmə psixoloji ekspertizasının obyektı və predmeti, tədqiqi prinsipləri və metodikalarını.

Digər tədris fənnləri kimi, “Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni də məntiqi cəhətdən ardıcıl düzülmüş bir sıra əsas mövzular məcmusundan ibarətdir.

“Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üç bölməni əhatə etməklə Ümumi və Xüsusi hissədən ibarətdir. Buna müvafiq olaraq fənn üzrə öyrənilən psixologiya və pedaqogikaya aid olan məsələlər (mövzular) “Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənninin Ümumi hissəsini təşkil etməklə, bir bölmədən və 6 (altı) mühazirədən ibarətdir. Həmin bölmə və mühazirələrdə psixologiya elminin mahiyyəti, predmeti və metodları, pedaqogika haqqında anlayış, psixi hadisələr və idrak prosesləri, şəxsiyyətin sosial psixoloji xüsusiyyətləri, psixologiyada ünsiyyət problemi, təlim-tərbiyənin mahiyyəti və funksiyaları, DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində əmələ gələn neqativ psixoloji hallar, hiss və emosiyaların psixologiyası və s. mövzuların tədrisi nəzərdə tutulmuşdur.

Xüsusi hissə isə iki bölmədən (Kriminal psixologiya və Əməliyyat-axtarış və İstintaq fəaliyyətinin psixologiyası) ibarət olmaqla 9 (doqquz) mühazirəni özündə birləşdirir. Həmin mühazirələrə cinayi davranışın, cinayət əməlinin və cinayətin psixologiyası, qrup cinayəti və mütəşəkkil cinayətkarlığın psixologiyası, yetkinlik yaşına çatmayanların qanunazidd əməllərin psixologiyası, zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xüsusiyyətləri və məhkəmə psixologiyasının ümumi problemləri, DİO-nun ƏAF-da şəxsə psixoloji təsirin həyata keçirilməsinin psixoloji xüsusiyyətləri, istintaq hərəkətlərinin psixologiyasını və cinayət və mülki prosesdə məhkəmə-psixoloji ekspertizası məsələləri adları ilə rast gəlmək mümkündür.

“Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənninin məzmunu mühazirə dərslərində və seminar dərslərində öyrənilir. Əgər hər hansı bir mövzu bu və ya digər səbəbdən (xəstə və ya xidmətdə olduğuna görə) müdavimlər tərəfindən öyrənilməmiş qalarsa, yaranmış boşluq mövzu üzrə nəzərdə tutulmuş dərslər və digər ədəbiyyatlar müstəqil oxunmaqla aradan qaldırılmalıdır. Müdavimlər müstəqil hazırlıq zamanı çətinliklərlə rastlaşarsa, məsləhət üçün müəllimə müraciət etməlidirlər.

Müdavimlər “Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənninə hazırlaşarkən yalnız mühazirə mətnlərinə deyil, eyni zamanda tədris-metodiki vəsaitdə və “Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə tədris proqramında göstərilmiş ədəbiyyatlara da müraciət etməlidirlər.

“Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə seminar məşğələləri əsasən aşağıdakı metodlarla aparılır:

- ❖ müzakirəyə çıxarılmış seminar məşğələ və özünüoxlama sualları üzrə müdavimlərlə fərdi qaydada yazılı və şifahi sorğuların keçirilməsi;

- ❖ müzakirəyə çıxarılan seminar məşğələ suallarına əsasən diskussiya (fikir mübadiləsi) aparılması;
- ❖ müəllimin müəyyən etdiyi mövzuda disput keçirmək;
- ❖ referatlarla çıxış;
- ❖ müdavimlər tərəfindən sərbəst işlərin icrası;
- ❖ kollokvium;
- ❖ yoxlama-nəzarət dərsləri;
- ❖ psixoloji təlimlər;

Müdavimlər təqdim edilən tədris-metodiki vəsaitin köməkliyi ilə “Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə seminar dərslərinə hazırlaşarkən aşağıdakı metodiki tələblərə riayət etməlidirlər:

- mühazirələrin konspektləşdirilməsi məcburi xarakter daşıyır;
- müdavimlər hər mövzu üzrə tövsiyə edilən ədəbiyyatların əsas müddəalarını öyrənməli və konspektləşdirməlidirlər;
- müdavimlər seminar məşğələlərinə hazırlaşarkən müzakirə ediləcək sualların cavablarını öyrənməli və yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulmuş tapşırıqları icra etməlidirlər;
- seminar dərslərinə hazırlaşarkən tövsiyə edilmiş ədəbiyyatlardan geniş istifadə edilməli və onların əsas müddəaları konspektləşdirilməlidir;
- referatlar və sərbəst işlər müdavimlər tərəfindən müstəqil olaraq tərtib olunur, yoxlanılması və qiymətləndirilməsi üçün müəllimə təhvil verilir;
- mühazirə və seminar məşğələ dərslərində iştirak etməyən, həmçinin mənfi qiymət alan müdavimlər həmin mövzunu mənimsədikdən sonra müəllimə cavab verməli, habelə həmin mövzu üzrə verilmiş tapşırıqların yerinə yetirilməsinin yoxlanılması üçün dəftərlərini müəllimə təqdim etməlidirlər.

Tədris-metodiki vəsaitdə hər bir mövzu üzrə seminar məşğələsinin sualları, həmin suallara hazırlaşmaq üçün metodiki göstərişlər, seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar, özünüyoxlama sualları və psixoloji təlimlər (məsələlər) nəzərdə tutulmuşdur.

Tədris-metodiki vəsaitdə həmçinin mövzular üzrə tövsiyə edilən ədəbiyyat siyahısı göstərilmiş, referat və sərbəst işlərin tərtib edilməsi üçün müvafiq mövzu və suallar nəzərdə tutulmuşdur.

Fənnin öyrənilməsi zamanı yaranmış bütün suallar üzrə məsləhət almaq üçün mühazirə oxuyan və ya seminar məşğələsini aparan müəllimə müraciət etmək lazımdır.

**TƏXMINİ MÖVZU-TƏQVİM
PLANI**

№	BÖLMƏ VƏ MÖVZULARIN ADLARI	Mövzulara ayrılmış vaxt	Mühazirə	Seminar	YND	QEYD
1	2	3	4	5	6	7
ÜMUMİ HİSSƏ I BÖLMƏ. ÜMUMİ VƏ SOSIAL PSIXOLOGİYA. DİO-nun FƏALİYYƏTİNİN PSIXOLOJİ ƏSASLARI.						
1	Mövzu № 1. DİO-nun fəaliyyətində psixologiyanın öyrənilməsi və təcrübədə istifadəsi. Fənnin məqsəd və vəzifələri.	4	2	2		
2	Mövzu № 2. İdrak prosesləri. Onların DİO-nun fəaliyyətində rolu.	4	2	2		
3	Mövzu № 3. Şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri. Hüquqşünasın təcrübə fəaliyyətində onun rolu və yeri.	4	2	2		
4	Mövzu № 4. DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində ünsiyyətin psixoloji məsələləri.	4	2	2		
5	Mövzu № 5. DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixoloji halların xarakteristikası. Hiss və emosiyaların psixologiyası.	4	2	2		
6	Mövzu № 6. DİO-nun fəaliyyətində pedaqoji qanunauyğunluqların nəzəri əsaslarının öyrənilməsi.	4	2	2		
KOLLOKVİUM						
XÜSUSİ HİSSƏ II BÖLMƏ. KRİMİNAL PSIXOLOGİYA.						
7	Mövzu № 7. Cinayət əməlinin və cinayətin psixologiyası. Cinayətkar şəxsiyyətinin öyrənilməsinin psixoloji əsasları.	4	2	2		
8	Mövzu № 8. Psixologiyada sosial qrup anlayışı. Qrup cinayəti və mütəşəkkil cinayətkarlığın psixologiyası	4	2	2		
9	Mövzu № 9. Yetkinlik yaşına çatmayan qanunpozanların və yeniyetmələrin cinayi davranışlarının psixoloji xüsusiyyətləri.	4	2	2		
10	Mövzu № 10. Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xüsusiyyətləri. Məhkəmə psixologiyasının ümumi problemləri	4	2	2		
KOLLOKVİUM						
11	Mövzu № 11. DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində münaqişələrin qarşısının alınması və peşə adaptasiyası.	4	2	2		
III BÖLMƏ. ƏMƏLİYYAT-AXTARIŞ VƏ İSTINTAQ FƏALİYYƏTİNİN PSIXOLOGİYASI						
12	Mövzu № 12. DİO-nun ƏAF-da şəxsə psixoloji təsirin və məxfi əməkdaşlığın psixoloji xüsusiyyətləri.	4	2	2		
13	Mövzu № 13. DİO əməkdaşlarının peşə deformasiyasının mahiyyəti. Tədqiq olunan şəxslə məxfi əməkdaşlığın psixologiyası.	4	2	2		
14	Mövzu № 14. İstintaq hərəkətlərinin psixologiyası.	4	2	2		
15	Mövzu № 15. Cinayət və mülki prosesdə məhkəmə-psixoloji ekspertizası məsələləri.	2	2			
16	Yoxlama-nəzarət dərsi	2			2	
KOLLOKVİUM						
17	Fənn üzrə saatların cəmi	60	30	28	2	

**ÜMUMİ HİSSƏ
I BÖLMƏ.
ÜMUMİ VƏ SOSIAL PSIXOLOGIYA. DİO-nun FƏALİYYƏTİNİN
PSIXOLOJİ ƏSASLARI.**

Mövzu № 1.

**“DİO-nun fəaliyyətində psixologiyanın öyrənilməsi və təcrübədə istifadəsi.
Fənnin məqsəd və vəzifələri”.**

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Psixologiya elminin predmeti, inkişaf mərhələləri və psixi hadisələrin təsnifatı.
2. Psixologiyanın prinsipləri, strukturu, istiqamətləri və metodları.
3. DİO-nun fəaliyyətinin psixo-pedaqoji təminatı. Fənnin öyrənilməsinin məqsəd və vəzifələri.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Psixologiya elminin inkişafının əsas mərhələləri, psixologiyanın mahiyyəti və predmeti, psixologiyanın strukturu, əsas prinsipləri və onun başqa elmlərlə qarşılıqlı əlaqəsini öyrənmək.
2. Psixologiya elminə yanaşma cərəyanları, psixologiyanın əsas metodları və psixika haqqında anlayış əldə etmək.
3. Psixikanın funksiyaları, psixi hadisələrin təsnifatı. Psixi proses, hal və xassələr haqqında ümumi məlumatlara sahib olmaq.
4. Şüur psixikanın ən yüksək səviyyəsi kimi. Şüur və şüursuzluq haqqında anlayış. Şüursuzluğun psixoanalitik izahını vermək.
5. “Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənninin məqsəd və vəzifələri. DİO-nun fəaliyyətinin psixo-pedaqoji təminatı.

Mövzuya hazırlaşarkən ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə onun öyrənilməsi məqsədini, əhəmiyyətini təhlil etmək lazımdır.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən Ə.Ə.Bayramovun və Ə.Ə. Əlizadənin 2003-cü ildə nəşrdən çıxmış “Psixologiya”, A.B.Petrovskinin 1982-ci ildə nəşr olunmuş “Ümumi psixologiya”, A.B.Петровский, М.Г.Ярошевский-nin 2002-ci ildə çap olunmuş “Психология”, А.Г.Маклаковun 2007-ci ildə dərc olunmuş “Общая психология” kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 1 saylı mühazirəyə istinad etməklə psixologiya haqqında anlayış, onun inkişaf mərhələləri, psixologiyanın predmeti, onun başqa elmlərlə əlaqəsi və s. haqqında məlumat əldə etmək lazımdır.

Müdavimlər ikinci suala hazırlaşarkən yuxarıda göstərilən ədəbiyyatlara istinad etməklə, psixologiya elminin prinsipləri (determinizm, şüur və fəaliyyətin vəhdəti, psixikanın fəaliyyətdə inkişafı və sistemli yanaşma prinsipləri), strukturu (ümumi psixologiya, sosial psixologiya, hüquq psixologiyası, praktik psixologiya, idman psixologiyası, psixoterapiya, şəxsiyyət psixologiyası və s.), istiqamət və metodları (eksperiment, müşahidə, anket, sorğu, testləşdirmə və s.) haqqında məlumat əldə edəcək, onları polis fəaliyyətində uzlaşdırmağı və gələcək peşə fəaliyyətində tətbiqini öyrənəcəklər.

Mövzunun üçüncü sualına hazırlaşarkən müdavimlər özlərində daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika elminin əhəmiyyəti, bu elmin hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarına pozitiv təsiri, psixoloji biliklərdən istinilən peşə fəaliyyəti zamanı yararlanmaq bacarığı öyrənilməli və ekstremal şəraitlərdə, qarşılıqlı ünsiyyətdə, insanlarla iş zamanı, post-patrul və digər xidmət sahələrində psixologiya elminin nailiyyətlərindən yararlanmaq qabiliyyəti formalaşdırmalıdırlar.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Mövzu üzrə tövsiyə edilmiş ədəbiyyatları oxumaq və əsas müddəaları seminar məşğələ sualları üzrə konspektləşdirmək.
2. Mühazirədə göstərilmiş suallar üzrə psixologiyanın predmeti, inkişaf mərhələləri, strukturu, istiqaməti, metodları, psixi hadisələrin təsnifatı məsələlərini konspektləşdirmək.

Özünüyoxlama sualları:

- Psixologiya elminin predmeti və bu elmin inkişafının əsas mərhələləri.
- Psixologiyanın strukturu, əsas prinsipləri və onun başqa elmlərlə əlaqəsi.
- Psixologiya elminə yanaşma cərəyanları və psixologiyanın əsas metodları.
- Koqnitiv, psixanalitik, geştalt psixologiya cərəyanlarının psixologiyada rolu və yeri.
- Psixika obyektiv gerçəkliyin subyektin beynində inikası kimi. Psixika haqqında anlayış.
- Psixologiya elminin tarixi və onun inkişaf mərhələləri haqqında məlumat.
- Psixi hadisələr, onların növləri. Psixi proses, hallar və xassələr haqqında məlumat.
- Psixologiyada eksperiment və müşahidə metodunun mahiyyəti və onları bir-birindən ayıran əlamətlər.
- Sosiometriya, intervyu, sorğu və anket metodunun psixologiyada rolu və yeri, onlar haqqında ümumi məlumat.
- Hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının xidməti fəaliyyətinin psixopedaqoji təminatı məsələləri.
- “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənninin öyrənilməsinin məqsəd və vəzifələri.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı, 2003.
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Əhmədov H.M. və başq. İdarəetmənin pedaqogika və psixologiyası. Bakı, 2000
4. Əliyev R.İ. Psixologiya tarixi. Bakı, 2006.
5. Rita L. Atkinson., Richard C. Atkinson. Psixolojiyə giriş (tərcümə: Yavuz Alogan) 6-cı nəşr. Ankara, 2010
6. Petrovski A.B. Ümumi psixologiya. Bakı, 1982.
7. Петровский А.В., Ярошевский А.Г. Психология. Москва, 2002.
8. Немов Р.С. Психология. Москва, 1998.
9. Маклаков А.Г. Общая психология. СПб.: Питер, 2007.
10. “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 1 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 2.

“İdrak prosesləri. Onların DİO-nun fəaliyyətində rolu.”

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Psixi proseslər – idrak prosesləri: duyğu, qavrayış haqqında anlayış. Diqqət və onun növləri.
2. Hafizə haqqında anlayış. Hafizənin növləri və xüsusiyyətləri.
3. Nitq və təfəkkür haqqında anlayış, onların növləri və xüsusiyyətləri.
4. Təxəyyül haqqında anlayış, onların növləri. Yaradıcı təxəyyül.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Psixi proseslərin bir forması olan idrak prosesləri haqqında ümumi məlumat əldə etmək, idrak proseslərinin növləri, formaları və strukturu haqqında biliklərə yiyələnmək. Duyğularımızın əmələ gəlməsində analizatorlarımızın rolu və əsas analizatorlar haqqında məlumatları öyrənmək.

2. Duyğu və qavrayışın idrak proseslərində yeri haqqında məlumat əldə etmək. Duyğuların növləri, xüsusiyyətləri və onların mütləq hədlərini öyrənmək. Qavrayış haqqında anlayış, qavrayışın növləri və xüsusiyyətləri barədə məlumatlara yiyələnmək.

3. Diqqət və onun DİO əməkdaşlarının fəaliyyətindəki yeri və rolu haqqında biliklərə yiyələnmək. Diqqətin növləri, keçirilməsi və xüsusiyyətləri barədə məlumat əldə etmək.

4. Nitq və təfəkkür haqqında anlayış. Polis əməkdaşının nitqinin, danışiq mədəniyyətinin formalaşdırılması yollarını psixoloji cəhətdən izah etmək. Təfəkkürün mahiyyətini və növlərini açıqlamaq.

5. Təxəyyül idrak proseslərinin bir növü kimi. Onlar haqqında məlumat əldə etmək, onların növləri və polisin fəaliyyətinə təsiri məsələlərini öyrənmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə, onun öyrənilməsi məqsədini, əhəmiyyətini təhlil etməli və mövzunun daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətindəki rolunu anlamağı bacarmalıdırlar.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən Ə.Ə.Bayramovun və Ə.Ə. Əlizadənin 2003-cü ildə nəşrdən çıxmış “Psixologiya”, A.B.Petrovskinin 1982-ci ildə nəşr olunmuş “Ümumi psixologiya”, A.B.Петровски-nin 2002-ci ildə nəşr olunmuş “Психология”, A.Г.Маклаков-un 2007-ci ildə nəşr olunmuş “Общая психология” kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 2 sayılı mühazirəyə müraciət etmək olar.

Mövzunun ilk sualında müdavimlər idrak proseslərinin növü olan duyğu və qavrayış haqqında ümumi anlayış əldə edər, onların növləri, yaranma və inkişaf mərhələləri barədə məlumat ala bilərlər. Sualda duyğuların yaranmasında mühüm rol oynayan analizatorlar, onların növləri, quruluşu və s. barədə məlumat əldə etməklə, qavrayışın formaları haqqında da ümumi anlayışa yiyələnə bilərlər. Psixi proseslərin digər forması olan diqqət və onun polis əməkdaşları fəaliyyətinə pozitiv və neqativ təsiri, diqqətin növləri, formaları və funksiyaları haqqında mühazirənin birinci sualında ümumi məlumata rast gəlmək olar.

İkinci suala hazırlaşarkən, müdavimlər eyni qaydada yuxarıda göstərilən ədəbiyyatlara istinad etməklə idrak proseslərinin bir növü olan hafizə, onun növləri və prosesləri barədə məlumatı əldə etməli, hafizənin qonşuluq, oxşarlıq və əkslik assosiasiyaları haqqında biliklərə yiyələnəli və polis əməkdaşının peşə fəaliyyətində hafizənin möhkəmləndirilməsi yollarını öyrənməlidirlər.

Müdavimlər polis əməkdaşlarının öz aralarında və vətəndaşlarla ünsiyyət prosesində əmələ gələn nitq və onun növləri, nitqin funksiyaları, yaranma forması, verbal və qeyri-verbal nitq haqqında məlumatı əldə edəcək, bundan başqa nitqin təsiri nəticəsində formalaşan təfəkkür, onun xüsusiyyətləri, formaları və növləri haqqında mühazirənin üçüncü sualında biliklərə yiyələnəcəklər.

Mühazirənin dördüncü sualı özündə idrak proseslərinin sonuncusu olan təxəyyül haqqında anlayış, cinayət prosesi zamanı polis əməkdaşlarının təxəyyüllərinin köməkliyindən istifadə imkanları, təxəyyülün növləri və s. haqqında bilikləri birləşdirir.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Mövzu üzrə tövsiyə edilmiş ədəbiyyatları oxumaq və əsas müddəaları seminar məşğələ sualları üzrə konspektləşdirmək.

2. Mühazirədə göstərilmiş suallar üzrə duyğu və qavrayış haqqında məlumatı, onların növlərini, xüsusiyyətlərini və s. məsələləri konspektləşdirmək.

3. Polis əməkdaşlarının diqqətinin növləri və xüsusiyyətləri barədə məlumat əldə etmək, diqqətin mərkəzləşməsi, keçirilməsi, həcmi, paylanması və s. xassələrini mühazirə dəftərində konspektləşdirmək.

4. Hafizə haqqında məlumat əldə etmək, hafizə prosesləri olan yadasalma, yaddasaxlama, hifzətmə və unutma barədə məlumata yiyələnmək və hafizənin növlərini mühazirə dəftərində konspektləşdirmək.

5. Təfəkkür prosesinin xarakteristikası, onun növləri, metodları və əsas əməliyyatları barədə biliklərə yiyələnmək, polis əməkdaşının fəaliyyətində nitqin rolu və onun növləri haqqında məlumatları konspektləşdirmək.

6. Psixoloji təlimlər (1-5 sayılı məsələlərin həlli).

Özünüyoxlama sualları:

- Psixi hadisələr haqqında anlayış, idrak proseslərinin növləri və psixi hadisələrin psixi hal və xassələrdən fərqi.
- Analizatorlar haqqında anlayış, duyğu üzvlərinin orqanizmdə yerləşmə xüsusiyyətinə görə növləri.
- Duyğuların aşağı, yuxarı və fərqləndirmə hədləri. Qavrayışın xüsusiyyətləri.
- Qavrayışın növləri, qavrayış pozuntuları haqqında anlayış. Appersepsiyanın mahiyyəti, insanın insanı qavraması prosesi.
- Diqqət haqqında anlayış, onun növləri və əsas xüsusiyyətləri.
- Hafizə haqqında anlayış, onun növləri və xüsusiyyətləri. Hafizə prosesləri.
- İdrak prosesi olan təfəkkür haqqında anlayış. Onun formaları (məfhum, hökm, əqli nəticə və istidlal) barədə ətraflı izahat vermək.
- Əqli nəticənin növləri olan induksiya, deduksiya və təşbih barədə məlumat vermək.
- Fikri əməliyyat olan təhlil və tərkib, müqayisə, ümumiləşdirmə, konkretləşdirmə və təsnifat barədə məlumat vermək.
- Əyani-əməli, əyani-obrazlı və mücərrəd təfəkkür barədə məlumat vermək
- Nitq haqqında anlayış, onun funksiyaları və növləri haqqında məlumat vermək.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı, 2003.
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Əhmədov H.M. və başq. İdarəetmənin pedaqogika və psixologiyası. Bakı, 2000
4. Əlizadə Ə.Ə. Təxəyyül (*psixoloji etüdlər*). Bakı, 2006.
5. Əliyev Bəxtiyar, Cabbarova Lalə. Duyğu və qavrayış. Bakı, 2009.
6. Əlizadə Ə.Ə. İdrak prosesləri və hisslər. Psixologiya məsələləri. Bakı, 1998
7. Rita L.Atkinson., Richard C.Atkinson. Psikolojiyə giriş (tərcümə: Yavuz Alogan) 6-cı nəşr. Ankara, 2010
8. Petrovski A.B. Ümumi psixologiya. Bakı, 1982.
9. Петровский А.В., Ярошевский А.Г. Психология. Москва, 2002.
10. Маклаков А.Г. Общая психология. Спб.: Питер, 2007.
11. “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 2 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 3.
“Şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri. Hüquqşünasın təcrübi fəaliyyətində onun rolu və yeri”.

Vaxt – 4 saat
Mühazirə - 2 saat
Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Psixologiyada şəxsiyyət problemi. Fərd, fərdiyyət və şəxsiyyət anlayışları.
2. Şəxsiyyətin təşəkkülünün ilkin təbii şərtləri və sosial şərait. Şəxsiyyət psixologiyasında irəli sürülən nəzəriyyələr.
3. Şəxsiyyətin istiqaməti, “mənlik” şüuru və onun psixoloji xüsusiyyətləri.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Sosial psixologiyanın ən mühüm məsələlərindən biri olan şəxsiyyət, fərd və fərdiyyət haqqında ümumi anlayışlara yiyələnmək, şəxsiyyətin inkişaf mərhələləri barədə psixoloji biliklər əldə etmək.
2. Şəxsiyyətin əsas xüsusiyyətləri olan motivlərin davamlı sistemi, ictimai fəallıq, şəxsi məna və münasibətlər haqqında anlayışlara yiyələnmək.
3. Şəxsiyyətin təşəkkülünün ilkin təbii şərtləri olan sosial və bioloji amillər barədə məlumat əldə etmək və şəxsiyyətin inkişafı barədə klassik, klinik, eksperimental, koqnitiv, biheviyistik və s. nəzəriyyələri öyrənmək.
4. Şəxsiyyətin istiqaməti, “Mənlik” şüuru və psixoloji xüsusiyyətləri haqqında məlumatlar əldə etmək. Dünyagörüş, əqidə və ideallar haqqında anlayışa yiyələnmək.
5. Şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri olan qabiliyyətlər, temperament və xarakter haqqında biliklərə yiyələnmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə, onun öyrənilməsi məqsədini, əhəmiyyətini təhlil etməli, daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyəti zamanı şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərinin peşə fəaliyyətinə təsiri məsələlərini dərinlən öyrənməlidirlər.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən Ə.Ə.Bayramovun və Ə.Ə. Əlizadənin 2003-cü ildə nəşrdən çıxmış “Psixologiya” və 2006-cı ildə çap olunmuş “Sosial psixologiya”, A.B.Petrovskinin 1982-ci ildə nəşr olunmuş “Ümumi psixologiya”, A.B.Петровски-nin 2002-ci ildə nəşr olunmuş “Психология”, А.Г. Маклаков-un 2007-ci ildə nəşr olunmuş “Общая психология”, Jerry M. Burgerin “Kişilik (şəxsiyyət kuramları)” kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 3 sayılı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun ilk sualında müdavimlər şəxsiyyət, fərd və fərdiyyət anlayışlarının mahiyyətinə varacaq, şəxsiyyətin inkişaf tarixi haqqında məlumatlar əldə edəcək, fərdi şəxsiyyətdən və fərdiyyətdən ayıran məsələlərlə yaxından tanış olacaq,

şəxsiyyətin tam tərifini öyrənəcəklər. Bundan başqa şəxsiyyətin müəyyən xüsusiyyətləri olan motivlərin davamlı sistemi, ictimai fəallıq, şəxsi məna və münasibətlər haqqında məlumatlara yiyələnəcəklər.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualına hazırlaşarkən şəxsiyyətin təşəkkülünün ilkin təbii şərtləri olan bioloji və sosial amillər haqqında mükəmməl öyrənməli, “Endogen” və “Ekzogen” nəzəriyyələrin tam izahını verməli, şəxsiyyətin inkişafında sosial amillərin rolunu öyrənməlidirlər. Bundan başqa, müdavimlər şəxsiyyət haqqında aparılmış çoxsaylı tədqiqatlar nəticəsində meydana gələn şəxsiyyət nəzəriyyələri və onların mahiyyətlərini də dərinlən araşdırıb öyrənməlidirlər.

Mövzunun üçüncü sualı şəxsiyyətin istiqaməti, “mənlilik” şüuru və fərdi-psixoloji xüsusiyyətlər olduğundan müdavimlər şəxsiyyətin istiqamətləri olan tələbatlar, davranış motivləri, maraq və meyllər, dünyagörüşü, əqidə və idealları mükəmməl öyrənməlidirlər. Şəxsiyyətin “mənlilik” şüuru olan “*real mən*”, “*ideal mən*” və “*sosial mən*” haqqında anlayışlar öyrənilməli və şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri olan qabiliyyətlər, temperament və xarakterlər haqqında məlumatlara yiyələnəlidirlər.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Şəxsiyyət psixologiyası. Fərd, fərdiyyət və şəxsiyyət haqqında anlayışları seminar məşğələ sualları üzrə konspektləşdirmək.
2. Şəxsiyyətin inkişafında sosial və bioloji amillərin mahiyyəti və yanaşma nəzəriyyələri məsələlərini konspektləşdirmək.
3. Psixologiyada şəxsiyyətə yönəlmiş və onun inkişafından bəhs edən nəzəriyyələri seminar məşğələ dəftərlərində qeydiyyata almaq.
4. Şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri olan qabiliyyətlər haqqında məlumatları qeyd etmək və temperamentin növlərini konspektləşdirmək.
5. Şəxsiyyət tipləri və xarakter haqqında məlumatları konspektləşdirmək. Xarakterin aksentuasiyası məsələsini qeyd etmək.
6. Psixoloji təlimlər (6-10 sayılı məsələlərin həlli).

Özünüyoxlama sualları:

- Şəxsiyyət nədir? Fərd və şəxsiyyət anlayışlarını, fərdiyyəti bir-birindən ayıran xüsusiyyətlər.
- Şəxsiyyət psixoloji baxımdan hansı xüsusiyyətlərlə xarakterizə olunur?
- Şəxsiyyətin formalaşmasında sosial və bioloji amillərin rolu məsələsi.
- Şəxsiyyətin inkişafı haqqında klassik nəzəriyyələrin izah olunması və açıqlanması.
- Koqnitiv və biheviörizt nəzəriyyənin mahiyyəti və koqnitiv nəzəriyyə haqqında ümumi məlumatın verilməsi.
- Şəxsiyyət haqqında klinik nəzəriyyənin mahiyyəti və açıqlaması.
- Humanistik psixologiyanın ən ifrat nümayəndələrindən biri olan Abraam Maslounun tələbatlar iyerarxik piramidası haqqında məlumatın verilməsi.
- Şəxsiyyətin istiqamətinin xarakteristikası, onların mahiyyəti və növləri.
- Şəxsiyyətin davranış motivləri. Maraqlar insanın idrak tələbatlarının emosional təzahürləri kimi.

- Dünyagörüş, əqidə və ideallar haqqında anlayış. Şəxsiyyətin mənlilik şüuru.
- Şəxsiyyətin psixoloji xüsusiyyətləri. Temperament, qabiliyyət və xarakter haqqında anlayış. Onların polis fəaliyyətinə təsiri.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı, 2003.
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Rita L. Atkinson., Richard C. Atkinson. Psixologiyə giriş (tərcümə: Yavuz Alogan) 6-cı nəşr. Ankara, 2010.
4. Jerry M. Burger. Kişilik (şəxsiyyət kuramları). Tərcüməçi: Deniz Ergüvan. İstanbul, 2006.
5. Petrovski A.B. Ümumi psixologiya. Bakı, 1982.
6. Асмолов А.Г. Психология личности. Принципы общей психологии. Анализ: - М.: Изд-во МГУ, 1990
7. Петровский А.В. Психология. Москва, 2002
8. Маклаков А.Г. Общая психология. СПб.: Питер, 2007.
9. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. СПб.: Питер, 2006.
10. “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 3 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 4.

“Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində ünsiyyətin psixoloji məsələləri”.

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Ünsiyyət haqqında anlayış. Ünsiyyət informasiya mübadiləsi kimi.
2. Ünsiyyət qarşılıqlı təsir, insanların bir-birini qavraması və anlaması kimi.
3. DİO əməkdaşlarının peşə ünsiyyətinin xüsusiyyətləri, forma və üsulları. Ünsiyyət texnikası.
4. Psixoloji təmasın mahiyyəti, yaradılması və inkişaf etdirilməsi.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Ünsiyyət haqqında anlayış əldə etmək. Ünsiyyətin tərfi, əsas cəhətləri, məzmunu, məqsədi və vasitələri barədə məlumatlara yiyələnmək. Ünsiyyətin növlərini öyrənmək.

2. İnformasiya mübadiləsi və onun ünsiyyətdə yerini müəyyənləşdirmək. İnformasiya mübadiləsi tərəfləri: kommunikator və resipiyent haqqında, verbal və qeyri-verbal kommunikasiya vasitələri barədə məlumatlara yiyələnmək.

3. Ünsiyyətin qarşılıqlı təsir kimi rolunu mənimsəmək. Əməkdaşlar arasında ünsiyyətin xarakterini bilmək, ünsiyyətdə maneələr və onların qarşısının alınması yollarını öyrənmək.

4. DİO əməkdaşlarının peşə ünsiyyətinin xüsusiyyətlərini, forma və üsullarını öyrənmək, ünsiyyət texnikasına yiyələnmək.

5. Ünsiyyət prosesində polis əməkdaşlarında psixoloji təmasın yaradılması və inkişaf etdirilməsi yollarını formalaşdırmaq və izah etmək .

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə, onun öyrənilməsi məqsədini, əhəmiyyətini təhlil etməli və gələcək fəaliyyətlərində ünsiyyət psixologiyasının problemlərini bilməlidirlər.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən, Ə.Ə.Bayramovun və Ə.Ə.Əlizadənin 2003-cü ildə nəşrdən çıxmış “Psixologiya” və 2006-cı ildə çap olunmuş “Sosial psixologiya”, S.İ.Seyidovun və M.Ə.Həmzəyevin 2007-ci ildə dərc olunmuş “Psixologiya”, A.B.Петровски-nin 2002-ci ildə nəşr olumuş “Психология”, A.Г.Маклаков-un 2007-ci ildə çap olunmuş “Общая психология” kitablarından və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 4 sayılı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun ilk sualında müdavimlər ünsiyyət haqqında anlayış, ünsiyyətin tərəfi, əsas cəhətləri, məzmunu, məqsədi və vasitələri haqqında məlumatlar əldə edəcək, ünsiyyətin növləri: maddi, koqnotiv, kondision motivlərlə bağlı işgüzar, bioloji, sosial, vasitəli və vasitəsiz ünsiyyət barədə məlumat əldə edəcəklər. Bundan başqa, mühazirənin birinci sualında ünsiyyətin informasiya mübadiləsi olması, informasiya mübadiləsinin tərəfləri, ünsiyyət zamanı kommunikasiya vasitələri, verbal və qeyri-verbal ünsiyyətlə bağlı biliklərə yiyələnəcəklər.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualına hazırlaşarkən, polis əməkdaşlarının qarşılıqlı təsiri və qarşılıqlı münasibətlərinin tənzimlənməsi, sosial norma və nəzarəti öyrənəcək, ünsiyyət prosesində rol və rol gözləmələri haqqında anlayışa malik olacaq, əməkdaşlar arasında ünsiyyətin xarakteri, maneələr və onların qarşısının alınması yollarını araşdırıb təhlil edəcəklər. Sonda müdavimlər ünsiyyətin insanların bir-birini qavraması və anlaması prosesi olmasını dərinlən anlayaraq başa düşüləcək formada öyrənəcək və praktik təcrübəyə tətbiq etməyi bacaracaqlar.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər daxili işlər orqanları əməkdaşlarının peşə ünsiyyətinin xüsusiyyətlərini, forma və üsullarını öyrənməli və ünsiyyət texnikası haqqında biliklərə yiyələnməlidirlər. Üçüncü sualda öz əksini tapmış polis əməkdaşlarının ünsiyyət bacarığının qurulması, formalaşdırılması və insanlarla qarşılıqlı münasibətlərin formasını müdavimlər öyrənməli və gələcək fəaliyyətlərinə tətbiq etməyi bacarmalıdırlar.

Mühazirənin dördüncü sualında müdavimlər hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində psixoloji təmasın yaradılması yollarını, onun mahiyyətini və inkişaf etdirilməsini öyrənməli, əməliyyat kontaktının yaradılması və

inkişafında yaradılacaq uğurun ünsiyyət psixologiyasında yeri və rolu haqqında biliklərə yiyələnməlidirlər.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Ünsiyyətin tərif, növləri, funksiyaları haqqında məlumat əldə etmək. Ünsiyyət və polis əməkdaşlarının fəaliyyətinin vəhdətini incələmək və onları konspektləşdirmək.

2. İnformasiya mübadiləsi haqqında məlumata sahib olmaq, informasiya mübadiləsi tərəfləri olan kommunikator və resipiyent haqqında məlumatları konspektləşdirmək.

3. İnsanların qarşılıqlı təsiri və qarşılıqlı münasibətlərinin tənzim olunması yollarını öyrənmək. Ünsiyyət prosesində əmələ gələn çətinliklər və onların dəf olunması yollarını seminar dəftərində qeydiyyatını aparmaq.

4. DİO əməkdaşlarının peşə ünsiyyətinin mahiyyətini, forma və üsullarını, xüsusiyyətlərini bilmək və ünsiyyət texnikaları haqqında məlumatları konspektləşdirmək.

5. Polisin peşə fəaliyyətində psixoloji təmasın mahiyyəti, yaradılması və inkişaf etdirilməsi yollarını öyrənmək və onların seminar dəftərində qeydiyyatını tutmaq.

6. Psixoloji təlimlər (11-13 saylı məsələlərin həlli).

Özünüyoxlama sualları:

- Ünsiyyətin tərif, əsas cəhətləri, məzmunu, məqsədi və vasitələri haqqında məlumat vermək.
- Ünsiyyətin növləri haqqında məlumat vermək. Onların mahiyyətini açıqlamaq.
- Ünsiyyətin funksiyaları barədə danışmaq, ünsiyyət və fəaliyyətin vəhdəti haqqında məlumat vermək.
- Ünsiyyət zamanı həyata keçirilən informasiya mübadiləsində iştirak edən tərəflər barədə məlumat vermək.
- Nitqin ünsiyyət zamanı rolu barədə danışmaq və nitqin funksiyaları haqqında ətraflı müzakirələr aparmaq
- Nitqin növlərini təsnif etmək, xarici və daxili nitq barədə məlumat vermək. Şifahi nitqin formalarını izah etmək.
- Şəxsiyyətlərarası münasibətdə mövcud olan dörd əsas zona barəsində izahat vermək və onların mahiyyətini izah etmək.
- Polis əməkdaşları arasında ünsiyyətin formaları və ünsiyyətdə yaranan maneələr və onların aradan qaldırılması yollarını açıqlamaq.
- Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının peşə ünsiyyətinin psixoloji xüsusiyyətləri barədə məlumat vermək.
- Ünsiyyətdə xoş münasibət yaratmaq yolları haqqında məlumat vermək.
- DİO əməkdaşlarının ünsiyyəti zamanı psixoloji təmasın yaradılması mərhələlərini açıqlamaq.
- Psixoloji təmasın yaradılması və inkişaf etdirilməsi yolları barədə məlumat vermək.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı, 2003.
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Seyidov S.İ., Həmzəyev M.Ə. Psixologiya. Bakı, 2007.
4. Rita L. Atkinson., Richard C. Atkinson. Psikolojiyə giriş (tərcümə: Yavuz Alogan) 6-cı nəşr. Ankara, 2010.
5. Demet Gürüz, Ayşen Temel Eğinli. İletişim becerileri. İstanbul, 2010.
6. Петровский А.В. Психология. Москва, 2002
7. Маклаков А.Г. Общая психология. СПб.: Питер, 2007.
8. “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 4 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 5.

“DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixoloji halların xarakteristikası. Hiss və emosiyaların psixologiyası”.

Vaxt – 4 saat
Mühazirə - 2 saat
Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Hiss və emosiyalar haqqında anlayış. Hisslərin təsnifatı.
2. DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində emosional halların xarakteristikası.
3. Əməkdaşların peşə fəaliyyətində yaranan mənfi psixoloji halların neytrallaşdırılması yolları.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Hisslər haqqında anlayışı öyrənmək. Hissləri duyğulardan fərqləndirən xüsusiyyətləri, obyekt və subyekt bilmək.
2. Emosiyalar və onların hissələrlə oxşar və fərqli cəhətlərini öyrənmək, hiss və emosiyaların insanın tənəffüs və qan dövrəni üzvlərinin fəaliyyətində, mimika və pantomimikasında, nitqində ifadəsi barədə məlumatlara yiyələnmək.
3. Hisslərin keçirilmə formaları, qütbüliyi, müsbət və mənfi keyfiyyətləri və funksiyalarını öyrənmək və ali hissələr barədə məlumatlara yiyələnmək.
4. DİO əməkdaşlarının peşə fəaliyyətində hiss və emosiyaların rolu və yeri barədə məlumatlara sahib olmaq.
5. Əməkdaşların peşə fəaliyyətində yaranmış mənfi emosional hiss və əhvalların dəf edilməsinin psixoloji texnikaları barədə biliklərə yiyələnmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə, onun öyrənilməsi məqsədini, əhəmiyyətini təhlil etməli və polis əməkdaşlarının gələcək fəaliyyətlərində hiss və emosiyaların rolunu dərinlən bilməlidirlər.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən, Ə.Ə.Bayramovun və Ə.Ə.Əlizadənin 2003-cü ildə nəşrdən çıxmış “Psixologiya” və 2006-cı ildə çap olunmuş “Sosial psixologiya”, A.B.Петровски-nin 2002-ci ildə nəşr olumuş “Психология”, Кеппол Э.Изард-ın 1999-cu ildə çap olunmuş “Психология эмоций” kitablarından və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 5 sayılı mühazirədən istifadə etmək olar.

Mövzunun ilk sualında müdavimlər hisslərin insanın gerçəkliyinə bəslədiyi subyektiv münasibətini, hissləri duyğulardan fərqləndirən xüsusiyyətləri, hisslərin obyektiv və subyektiv cəhətlərini, emosiyalar və hisslərlə onların oxşar və fərqli cəhətlərini öyrənəcək, polis əməkdaşının ağır iş fəaliyyətində yaranmış neqativ hiss və emosiyalardan qurtulmaq yolları haqqında məlumatlar əldə edəcəklər. Bundan başqa, hisslərin xarici ifadəsi və əsas xüsusiyyətləri, hisslərin qütbüliyi, müsbət və mənfi keyfiyyətləri, ikili və qeyri-müəyyən xarakter daşması barədə biliklərə yiyələnəcək, hisslərin keçirilmə formaları, əhvallar, affektlər, stress (gərginlik), frustrasiya haqqında məlumatlar əldə edəcəklər.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualına hazırlaşarkən, polis əməkdaşlarının fəaliyyəti zamanı meydana gələn əsəb-gərginlik hallarının, psixo-emosional vəziyyətin və hisslərin neqativ xüsusiyyətlərini, onların polis əməkdaşlarının şəxsi və ailə həyatlarında əmələ gətirdiyi psixoloji gərginliklər barədə ətraflı məlumata sahib olacaqlar. Əməkdaşların psixikasının müəyyən məhdudiyyət təşkil edən vaxt ərzində emosional, qavrayış və davranış aspektlərinin ümumiləşmiş xarakteristikası, yəni psixi vəziyyəti haqqında biliklərə yiyələnəcəklər.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər daxili işlər orqanları əməkdaşlarının peşə fəaliyyəti zamanı psixoloji vəziyyətlərində yaranan neqativ halların neytrallaşdırılması metodları barədə məlumat əldə edəcək və psixoloji vəziyyətə aktiv təsir göstərən profilaktik vasitələr haqqında anlayış əldə edəcəklər.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Hisslər haqqında anlayış, hissləri duyğulardan fərqləndirən xüsusiyyətlər. Hisslərin obyektivi və subyektiv psixoloji məsələlərini seminar dəftərində konspektləşdirmək.
2. Emosiyalar və onların hisslərlə oxşar və fərqli cəhətləri, insanın idrak fəaliyyətində hisslərin rolu haqqında məlumatı konspektləşdirmək.
3. Hisslərin xarici ifadəsi və əsas xüsusiyyətləri, onların insan nitqində, mimika və pantomimikasında, nitqində ifadəsi barədə məlumatı seminar dəftərində qeyd etmək.
4. Hisslərin keçirilmə formaları. Əhvallar, affektlər, stress və frustrasiya hisslərin əsas keçirilmə formalarını barədə seminar dəftərində qeydiyyatı aparmaq.
5. Ali hisslər. Əxlaqi, intellektual, estetik və praksis hisslərin xarakteristikası barədə məlumatı seminar dəftərində konspektləşdirmək.
6. Psixoloji təlimlər (14-17 sayılı məsələlərin həlli).

Özünüyoxlama sualları:

- Hisslər insanın gerçəkliyə bəslədiyi subyektiv münasibət sistemi kimi. Hissləri duyğulardan fərqləndirən xüsusiyyətlər.
- Hisslərin obyektı və subyektı. Emosiyalar və onların hissələrlə oxşar və fərqli cəhətləri. Emosiyalar hissələrin təzahür forması kimi. İnsanın idrak fəaliyyətində hissələrin rolu.
- Hisslərin insanın tənəffüs və qan dövranı üzvlərinin fəaliyyətində, mimika və pantomimikasında, nitqində ifadəsi.
- Hisslər beyində gedən sinir proseslərinin nəticəsi kimi. Hisslər və dinamik stereotip. Hisslərin signal, tənzimətmə və kommunikatıv funksiyaları.
- Hisslərin keçirilmə formaları. Əhvallar, affektlər, stress və frustrasiya haqqında anlayış.
- Əxlaqi, intellektual, estetik və praksis hissələrin xarakteristikası.
- Mənfi həyəcanın (gərginliyin) neytrallaşdırılması üçün istifadə olunan səmərəli psixoloji metodlar.
- Psixoloji vəziyyətə aktiv təsir göstərən profilaktik vasitələrin ümumi məcmusu haqqında məlumatın verilməsi.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı, 2003.
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Əlizadə Ə.Ə. İdrak prosesləri və hissələr. Psixologiya məsələləri. Bakı, 1998
4. Əliyev R.İ. Psixologiya. Bakı, 2003.
5. Petrovski A.B. Ümumi psixologiya. Bakı, 1982.
6. Rita L. Atkinson., Richard C. Atkinson. Psixolojiyə giriş (tərcümə: Yavuz Alogan) 6-cı nəşr. Ankara, 2010.
7. Керрол Э. Изард. Психология эмоций. СПб.: Питер, 1997.
8. Петровский А.В. Психология. Москва, 2002
9. Маклаков А.Г. Общая психология. СПб.: Питер, 2007.
10. “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 5 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 6.

“DİO-nun fəaliyyətində pedaqoji qanunauyğunluqların nəzəri əsaslarının öyrənilməsi”.

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Pedaqogikanın mahiyyəti, əsas kateqoriyaları, strukturu və tədqiqat metodları
2. Tərbiyə prosesinin mahiyyəti və xüsusiyyətləri. DİO əməkdaşlarının tərbiyəsi.
3. Tərbiyənin prinsipləri və metodları.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Pedaqogikanın mahiyyəti, əsas kateqoriyaları, struktur və tədqiqat metodları haqqında məlumat əldə etmək və öyrənmək.
2. Tərbiyə, özünütərbiyə, təlim və özünütəlim, təhsil, psixoloji hazırlıq və pedaqoji proses haqqında məlumat əldə etmək.
3. Pedaqogika elminin müxtəlif sahələri haqqında məlumat əldə etmək və onun başqa elmlərlə əlaqəsini öyrənmək.
4. Tərbiyə prosesinin mahiyyəti və xüsusiyyətləri haqqında məlumat əldə etmək və daxili işlər orqanları əməkdaşlarının tərbiyəsi prosesini öyrənmək.
5. Tərbiyənin prinsipləri və metodları haqqında məlumat əldə etmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə, onun öyrənilməsi məqsədini, əhəmiyyətini təhlil etməli və polis əməkdaşlarının gələcək fəaliyyətlərində pedaqogika elminin nailiyyətlərini bilməli, pedaqoji biliklərin, təlimin, təhsilin və tərbiyənin daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətindəki rolunu analiz etməyi bacarmalıdırlar.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən U.R.Talibovun və Ə.A.Ağayevin 1998-ci ildə nəşr olunmuş "Pedaqogika", H.M.Əhmədovun və A.V.Həsənovun 2000-ci ildə çap olunmuş "İdarəetmənin pedaqogikası və psixologiyası", F.B.Sadıqovun 2008-ci ildə dərc olunmuş "Pedaqogika", R.İ.Əliyevin 2006-cı ildə çap olunmuş "Tərbiyə psixologiyası", R.Ş.Mustafayevanın və S.Ə.Mustafayevanın 2004-cü ildə dərc olunmuş "Pedaqogika" kitablarından və "DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika" fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 6 saylı mühazirədən istifadə etmək olar.

Mövzunun ilk sualında müdavimlər pedaqogikanın mahiyyətini, əsas kateqoriyalarını, struktur və tədqiqat metodlarını öyrənəcək, tərbiyə, təlim, təhsil və özünütəhsil anlayışları haqqında biliklərə sahib olacaq və pedaqogika elminin müxtəlif fəaliyyət sahələri, digər elmlərlə əlaqəsi haqqında məlumatlara dərinlən sahib olacaqlar.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualına hazırlaşarkən polis əməkdaşlarının fəaliyyəti zamanı pedaqogika elminin nailiyyətlərindən istifadə yollarını öyrənəcək, tərbiyə prosesinin mahiyyəti və xüsusiyyətləri barədə məlumatlar əldə edəcək və daxili işlər orqanları əməkdaşlarının tərbiyəsinin psixopedaqoji izahını aydınlaşdıracaqlar. Bundan başqa, müdavimlər tərbiyənin əsas müddəalarını şərh edəcək, görkəmli pedaqoqların, xalqımızın tanınmış maarifçilərinin təlim-tərbiyə haqqında biliklərini öyrənəcəklər.

Mövzunun üçüncü sualında daxili işlər orqanları əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsi, onlarda xidməti tələblərə cavab verən mənəvi-psixoloji keyfiyyətləri, vərdisləri, davranış normalarını formalaşdıran amilləri öyrənəcək və DİO əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsi işinin əsas istiqamətləri barədə məlumatlar əldə edəcəklər. Bundan başqa müdavimlər tərbiyənin prinsip və metodları ilə yaxından tanış olacaqlar.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Pedaqogikanın mahiyyəti, əsas kateqoriyaları, struktur və tədqiqat metodları haqqında məlumat əldə etmək və onları konspektləşdirmək.
2. Tərbiyə, özünütərbiyə, təlim və özünütəlim, təhsil, psixoloji hazırlıq və pedaqoji proses haqqında məlumat əldə etmək və onları seminar dəftərlərində konspektləşdirmək.
3. Pedaqogika elminin müxtəlif sahələri haqqında məlumat əldə etmək və onun başqa elmlərlə əlaqəsini öyrənmək və onları konspektləşdirmək.
4. Tərbiyə prosesinin mahiyyəti və xüsusiyyətləri haqqında məlumat əldə etmək və daxili işlər orqanları əməkdaşlarının tərbiyəsi prosesini öyrənmək və seminar dəftərində qeydiyyatlar aparmaq.
5. Tərbiyənin prinsipləri və metodları haqqında məlumat əldə etmək və onları konspektləşdirmək.
6. DİO əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsi işinin əsas istiqamətləri barədə məlumatlar əldə etmək və onları konspektləşdirmək.

Özünüyoxlama sualları:

- Pedaqogikanın əsas kateqoriyaları haqqında məlumat vermək.
- Pedaqogika elminin müxtəlif sahələri haqqında ətraflı izahat vermək və onun başqa elmlərlə əlaqəsini açıqlamaq.
- Pedaqogika elminin tədqiqat metodları haqqında məlumat vermək.
- DİO əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsi işinin əsas istiqamətləri və onun əsas vəzifələri.
- Tərbiyənin prinsip və metodları haqqında ümumi məlumat vermək.
- Pedaqogika elmi haqqında ümumi məlumat vermək.
- DİO əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsi metodları hansılardır ?

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Abbasov A.N., Əlizadə N.Ə. Pedaqogika. Bakı, 2000.
2. Ağayev Ə.A., Həşimov Ə.Ş. Azərbaycan SSRİ-nin pedaqoji fikir antologiyası. Moskva, 1989.
3. Ağayev Ə.A. və başq. Pedaqogika. Bakı, 2003.
4. Əhmədov B.A. və başq. Pedaqogikadan mühazirə konspektləri. Bakı, 1983.
5. Əliyev R.İ. Tərbiyə psixologiyası. Bakı, 2006.
6. Əliyev R.İ. Psixologiya. Bakı, 2003.
7. Əliyev R.İ. Şagird şəxsiyyətinin formalaşmasında milli xüsusiyyətlərin nəzərə alınması. Bakı, 1995.
8. Əliyev R.İ. Şəxsiyyət və onun formalaşmasının etnopedaqoji əsasları. Bakı, 2000.
9. Həsənov A., Ağayev Ə. Pedaqogika. B. Nasir, 2007, 496 s.
10. Dərs vəsaiti. Основы педагогической психологии в высшей школе МВД России. Санкт-Петербург, 2000
11. Dərs vəsaiti. Педагогика в правоохранительной системе. Санкт-Петербург, 2001
12. В.С.Новиков. Психология и педагогика в профессиональной

деятельности. Москва, 2001

13. Dərs vəsaiti. Психология и педагогика в правоохранительной деятельности. Москва, 2001

14. Dərs vəsaiti. Педагогика в деятельности руководителя ОВД. Москва, 2002

Mövzu № 7.

“Cinayət əməlinin və cinayətin psixologiyası. Cinayətkar şəxsiyyətinin öyrənilməsinin psixoloji əsasları”

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Cinayətkarın şəxsiyyət anlayışı, onun şəxsiyyətinin təşəkkülünün əsas amilləri.
2. Cinayətkar şəxsiyyətinin strukturu və onun hüquqi sosializasiyası.
3. Cinayətkar şəxsin psixoloji əlamətləri və onun şəxsiyyətinin tipologiyası.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Cinayətkar şəxslərin şüur səviyyəsi, məsuliyyəti və hüquqi şüuru haqqında məlumatlar əldə etmək, hüquqi və hüquqazidd davranışların mahiyyətini öyrənmək.
2. Cinayi davranışın tipologiyasını, onun motiv və məqsədlərinin sosial-psixoloji səciyyəsinə və ona təsir edən amilləri öyrənmək.
3. Cinayətkarın şəxsiyyət anlayışını, onun şəxsiyyətinin təşəkkülünün əsas amilləri haqqında məlumatlar əldə etmək.
4. Cinayət prosesində müqəssirin şəxsiyyətinin öyrənilməsinin psixoloji aspektləri barədə biliklərə sahib olmaq.
5. Cinayətkar şəxsiyyətin sərvətlərə meyli və ya motivasiyası barədə məlumatlar əldə etmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə, onun öyrənilməsi məqsədini, əhəmiyyətini təhlil etməli və cinayi davranışın, cinayət əməlinin və cinayətkarın psixoloji xüsusiyyətlərinə dərinlən bələd olmalı, onların yaranması, baş verməsi və təhlükəli hal almasının səbəblərini araşdırmalıdırlar.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən, müdavimlər Ə.Ə. Bayramov və B.Н.Əliyevin 2012-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası”, М.И.Еникеев-in 2003-cü ildə çap olunmuş “Основы общей и юридической психологии”, В.В Романов-un 1998-ci ildə dərc olunmuş “Юридическая психология”, О.Э.Петруня-нын 2007-ci ildə çap olunmuş “Юридическая психология”, В.Н.Əliyev, К.Р.Əliyeva və R.Cabbarovun 2011-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası” kitablarına və

“DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 7 sayılı mühazirəyə istinad etməlidirlər.

Mövzunun birinci sualında müdavimlər cinayi davranışın tipik cəhətlərini müəyyənləşdirəcək, onun sosial-psixoloji vəziyyətlə bağlılığı barədə məlumat əldə edəcəklər. İnsanın, o cümlədən cinayətkarların fəaliyyət və davranışının motivlər sistemi birinci sualda ümumi psixoloji aspektdə ətraflı şərh ediləcək, motivləşdirici amillərin təzahür xüsusiyyətləri haqqında müdavimlər müəyyən biliklər əldə edəcəklər. Bundan başqa, müdavimlər cinayətkar şəxslərin şüur səviyyəsi, məsuliyyəti və hüquqi şüuru haqqında məlumatlar əldə edərək hüquqi və hüquqazidd davranışların mahiyyətini öyrənəcəklər.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualına hazırlaşarkən, cinayətkarın şəxsiyyət anlayışı, onun şəxsiyyətinin təşəkkülünün əsas amilləri haqqında məlumatlar əldə edəcək, müqəssirin şəxsiyyətinin öyrənilməsinin psixoloji aspektlərini aydınlaşdıracaq və insanları cinayətə təhrik edən sosial və psixoloji amillər barədə məlumatlara sahib olacaqlar.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər cinayətkar şəxsiyyətin sərvətlər meyli və ya motivasiyası haqqında, cinayətkar şəxsiyyətin strukturu və onun hüquqi sosializasiyası barədə məlumatlar əldə edəcəklər. Bundan başqa, müdavimlər üçüncü sualda cinayətkar şəxsin psixoloji əlamətləri və onun şəxsiyyətinin tipologiyası barədə biliklərə yiyələnəcəklər.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Cinayətkar şəxslərin şüur səviyyəsi, məsuliyyəti və hüquqi şüuru haqqında məlumatlar əldə etmək, hüquqi və hüquqazidd davranışların mahiyyətini konspektləşdirmək.
2. Cinayətkarın şəxsiyyət anlayışını, onun şəxsiyyətinin təşəkkülünün əsas amilləri haqqında məlumatları seminar dəftərdə qeyd etmək.
3. Cinayətkar şəxsiyyətin sərvətlər meyli və ya motivasiyası barədə məlumatlar əldə edərək, onu seminar dəftərində konspektləşdirmək.
4. Cinayi davranışın tipologiyasını, onun motiv və məqsədlərinin sosial-psixoloji səciyyəsinə və ona təsir edən amillər barədə məlumatları konspektləşdirmək.

Özünüyoxlama sualları:

- Cinayətkarın şəxsiyyət anlayışı, onun şəxsiyyətinin təşəkkülünün əsas amilləri.
- Cinayi davranışın motiv və məqsədlərinin psixoloji izahı.
- Hüquq və hüquqazidd davranışların mahiyyəti.
- Şüur haqqında anlayış və cinayətkar şəxslərin şüur səviyyəsi.
- Cinayətkar şəxsiyyətin sərvətlər meyli və motivasiyası problemi.
- İnsanları cinayətə təhrik edən sosial və psixoloji amillər.
- Müqəssirin şəxsiyyətinin öyrənilməsinin psixoloji aspektləri

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əliyev B.H. Hüquq psixologiyası (dərslük). Bakı, "Təhsil", 2012
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Əliyev B., Əliyeva K., Cabbarov R. Hüquq psixologiyası. Bakı, 2011.
4. Васильев В.Л. Юридическая психология. 6-е издание. Переработанное и дополненное. СПб: Питер, 2009.
5. Бандурка А.М., Богарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Харьков, 2002.
6. Петруня О.Э. Юридическая психология. Учебное пособие. Москва, 2007.
7. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии. Москва, 2003.
8. Еникеев М.И. Юридическая психология. Краткий учебный курс. Москва, 2003.
9. "DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika" fənni üzrə 7 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 8.

"Psixologiyada sosial qrup anlayışı. Qrup cinayəti və mütəşəkkil cinayətkarlığın psixologiyası"

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Qrup haqqında anlayış. Qrupların təsnifatı və şəxsiyyətlərarası münasibətlərin psixoloji xüsusiyyətləri.
2. Cinayətkar qrupların psixologiyası, onların növləri və xüsusiyyətləri.
3. Cinayətkar qrupun təşəkkülünün sosial-psixoloji xüsusiyyətləri, onların dinamik prosesləri və qrup daxili konfliktlər.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Sosial psixologiyada qrup anlayışının mahiyyətini öyrənmək, qrupun növləri, strukturu barədə biliklərə yiyələnmək. Böyük qrupların psixoloji xarakteristikasını bilmək, kiçik qrupların psixoloji xarakteristikası haqqında, onların strukturu və əlamətləri barədə biliklərə yiyələnmək.

2. Cinayətkar qruplar haqqında məlumat əldə etmək, cinayətkar qrupların xarakteristikasını öyrənmək: təsadüfi cinayətkar qruplar, cinayətkar qruplar, əvvəlcədən danışılmış və yaradılmış cinayətkar qruplar, mütəşəkkil qruplar və s. haqqında biliklərə yiyələnmək.

3. Cinayətkar qrupun strukturu, qrup strukturunun dəyişilməsi, qruplarda konfliktlər və cinayətkar qruplarda rol, mövqe və gözləmələr, onların iyerarxiyasını öyrənmək.

4. Qrup və lider. Cinayətkar qrupa rəhbərliyin psixoloji əsasları haqqında biliklər əldə etmək, zorakılıq və ehtiyatsızlıqla bağlı cinayətin psixologiyası barədə məlumat əldə etmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə, onun öyrənilməsi məqsədini, əhəmiyyətini təhlil etməli və sosial psixologiyada qrup haqqında biliklərə yiyələnməli, böyük və kiçik qruplar, onların növləri, qrupdaxili konfliktlər və onun yaranma səbəbləri barədə məlumatlar əldə etməlidirlər.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən, Ə.Ə.Bayramov və B.H.Əliyevin 2012-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası”, Ə.S. Bayramov və Ə.Ə.Əlizadənin 2006-cı ildə çap olunmuş “Sosial psixologiya”, Ə.S.Bayramov və Ə.Ə.Əlizadənin 2003-cü ildə dərc olunmuş “Psixologiya”, В.Л.Васильев-in 2009-cu ildə nəşr olunmuş “Юридическая психология”, М.И.Еникеев-in 2003-cü ildə çap olunmuş “Основы общей и юридической психологии”, В.В.Романов-un 1998-ci ildə dərc olunmuş “Юридическая психология”, B.H.Əliyev, K.R.Əliyeva və R.Cabbarovun 2011-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası” kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 8 sayılı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun birinci sualında müdavimlər qrup haqqında müəyyən anlayışa sahib olacaq, sosial qrupların sosializasiyası məsələsini öyrənəcək, qrupların növləri: böyük və kiçik qruplarla bağlı məlumata yiyələnəcəklər. Bundan başqa müdavimlər kiçik qrupun növləri olan real və şərti qruplar və onların növləri haqqında biliklərə malik olacaqlar. Müdavimlər sosial psixologiyada şəxsiyyətlərarası münasibətlərin müxtəlif formaları olan rəsmi, qeyri-rəsmi, şəxsi və işgüzar münasibətlər haqqında məlumatlar əldə edəcəklər.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualına hazırlaşarkən, cinayətkar qruplar haqqında anlayışa sahib olacaq, onların yaranmasının sosial-psixoloji mahiyyətini öyrənəcək, cinayətkar qrupların növləri, strukturu barədə məlumatlar əldə edəcəklər. Müdavimlər cinayətkar qrupların dinamik prosesləri və cinayətkar qruplarda konfliktlərin mahiyyətini öyrənəcəklər.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər cinayətkar qrupda rol, mövqe və gözləmələr, onların iyerarxiyası haqqında, qrup və lider: qrupa rəhbərliyin psixologiyası barədə, zorakılıq və ehtiyatsızlıqla bağlı cinayətin törədilməsi və s. haqqında məlumatlar əldə edəcəklər.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Qrup haqqında anlayış, onların növləri: böyük və kiçik qruplar barədə məlumatlar əldə etmək və onları konspektləşdirmək.
2. Kiçik qruplar. Sosial psixologiyada kiçik qrupların mövcudluq dərəcəsinə görə növləri olan real və şərti qruplar haqqında məlumatları konspektləşdirmək və seminar dəftərində qeyd etmək.
3. Sosial psixologiyada rəhbər işçi və lider arasındakı fərqləri ayırmaq və onların fərqlərini konspektləşdirmək.

4. İdarəetmə ilə bağlı olaraq mövcud olan rəhbərlik üslubları haqqında məlumatları seminar dəftərində qeyd etmək.

5. Cinayətkar qruplar haqqında anlayış, onların strukturu və növləri barədə məlumatları dəftərdə konspektləşdirmək.

Özünüyoxlama sualları:

- Qrup haqqında anlayış, kütlənin mahiyyəti. Sosial psixologiyada qrupların əsas funksiyaları.
- Böyük və kiçik qruplar. Onların növləri və formaları haqqında məlumat vermək.
- Məqsəd və xarakterinə görə kiçik qrupların növləri. Referent qruplar haqqında anlayış.
- Rəhbər işçi və lider arasındakı fərqli cəhətlər, onların mahiyyəti.
- Sosial psixologiyada rəhbərlik üslubları: avtoritar, avtoritar, demokratik və laqeyd rəhbərlər barədə məlumat vermək.
- Sosial psixologiyada şəxsiyyətlərarası münasibətlərin psixologiyası. Rəsmi, qeyri-rəsmi, şəxsi və işgüzar münasibətlər.
- Cinayətkar qrupların təşəkkülünün sosial-psixoloji xüsusiyyətləri. Cinayətkar qrupun dinamik prosesləri.
- Cinayətkar qrupun strukturu və qrupdaxili konfliktlər.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı, 2003.
2. Bayramov Ə.S., Əliyev B.H. Hüquq psixologiyası(dərslik). Bakı, "Təhsil", 2012
3. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
4. Масонов А.П. Психология преступных групп. Пермь, 1991.
5. Васильев В.Л. Юридическая психология. 6-е издание. Переработанное и дополненное. СПб: Питер, 2009.
6. Бандурка А.М., Богарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Харьков, 2002.
7. Петруня О.Э. Юридическая психология. Учебное пособие. Москва, 2007.
8. Еникеев М.И. Юридическая психология. Краткий учебный курс. Москва, 2003.
9. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии. Москва, 2003.
10. "DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika" fənni üzrə 8 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 9.

“Yetkinlik yaşına çatmayan qanunpozanların və yeniyetmələrin cinayi davranışlarının psixoloji xüsusiyyətləri”.

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Yetkinlik yaşına çatmayanların və yeniyetmələrin psixoloji xüsusiyyətləri.
2. Yeniyetmələrin cinayi davranışının əsas motivlər sistemi və qrup halında cinayi davranışının sosial-psixoloji xüsusiyyətləri.
3. Yeniyetmələrin sosial davranışının tənzimi məsələləri.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Yaş və uşaq psixologiyasının ümumi problemlərindən biri olan yetkinlik yaşına çatmayan və yeniyetməlik yaşı psixologiyasını öyrənmək və onların şəxsiyyətinin inkişafının sosial-psixoloji məsələlərini bilmək.
2. Yeniyetmələrin cinayi davranışının motivlər sistemini öyrənmək, yaş xüsusiyyətləri ilə əlaqədar olaraq onların həmyaşıdları ilə əlaqə və münasibətlərinin psixoloji xüsusiyyətlərini bilmək.
3. Yeniyetmələrin qrup halında cinayi davranışının sosial-psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənmək və yeniyetmə qruplarında mövcud olan qrup tiplərinin psixoloji xüsusiyyətlərini bilmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə onu öyrənməli, yeniyetməlik yaşının psixoloji xüsusiyyətlərini anlamalı və onun inkişafı məsələləri haqqında biliklərə yiyələnmişdirlər.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən Ə.Ə.Bayramov və B.H.Əliyevin 2012-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası”, Ə.Ə.Qədirov və N.Ə.Xəlilovun 1999-cu ildə dərc olunmuş “Yaş psixologiyası”, Z.M.Mehdizadənin 1982-ci ildə nəşr olunmuş “Uşaq psixologiyası”, М.И.Еникеев-in 2003-cü ildə çap olunmuş “Основы общей и юридической психологии”, В.В.Романов-un 1998-ci ildə dərc olunmuş “Юридическая психология”, В.Н.Əliyev, К.Р.Əliyeva və R.Cabbarovun 2011-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası” kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 9 sayılı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun birinci sualında müdavimlər yeniyetməlik yaşının sosial-psixoloji məsələləri barədə biliklər əldə edəcək, onun şəxsiyyət kimi formalaşmasının bioloji və sosial amilləri məsələsi haqqında məlumatlara yiyələnəcək və yeniyetməlik

dövrünün “krizis” yaş dövrü kimi ümumi xarakteristikası barədə biliklərə sahib olacaqlar.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualına hazırlaşarkən yeniyetməlik yaşı dövründə baş verən cinayət hadisələrinin psixoloji mahiyyətinə varacaq, yeniyetməni cinayətə təhrik edən motivlər sistemi barədə biliklər əldə edəcək və bu yaş dövründəki cinayətkarlarla ünsiyyət qurmaq bacarığı, onlara yanaşma tərzı və onların ümumi psixologiyasını öyrənəcəklər.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər qrup halında yeniyetmələrin davranışı və sosial davranışlarının tənzimi məsələləri haqqında dərin biliklərə sahib olacaqlar.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Yeniyetməlik psixologiyası haqqında və onların yaş xüsusiyyətləri barədə məlumatları konspektləşdirmək.
2. Yeniyetmələri qrup cinayətinə və cinayi davranışlara yönləndirən səbəblərin sosial-psixoloji mahiyyətini öyrənmək və onları seminar dəftərində konspektləşdirmək.
3. Yeniyetmələrin cinayi qruplardakı tiplərini öyrənmək və onları konspektləşdirmək.

Özünüyoxlama sualları:

- Yeniyetməlik yaşı dövrünün psixoloji məsələləri haqqında ümumi məlumat vermək.
- “Krizis” haqqında anlayış və yeniyetməlik yaşında onun psixoloji mahiyyətini vermək.
- Yeniyetməlik yaşında şəxsiyyətin inkişafının sosial-psixoloji mahiyyətini açıqlamaq.
- Yeniyetmələrin cinayi davranışlarının psixoloji səbəblərini açıqlamaq.
- Qrup halında yeniyetmələrin cinayi davranışa cəlb olunmalarının motivlər sistemini izah etmək.
- Qrup halında yeniyetmələrin müxtəlif tiplərinin açıqlamasını (izahını) vermək.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əliyev B.H. Hüquq psixologiyası (dərslik). Bakı, “Təhsil”, 2012
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Hüseyn Xəlilov. Uşaq və yeniyetmələrin inkişafının sosial-psixoloji məsələləri. Qafqaz Universiteti. Bakı, 2012
4. Qədirov Ə.Ə., Xəlilov N.Ə. Yaş psixologiyası. Gəncə, 1999.
5. Mehdişadə Z.M. Uşaq psixologiyası. Bakı, API-nin nəşri. I hissə 1982, II hissə 1984, III hissə 1988.
6. Васильев В.Л. Юридическая психология. 6-е издание. Переработанное и
7. дополненное. СПб: Питер, 2009.
8. Бандурка А.М., Богарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Харьков, 2002.

9. Петруня О.Э. Юридическая психология. Учебное пособие. Москва, 2007.
10. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии. Москва, 2003.
11. Еникеев М.И. Юридическая психология. Краткий учебный курс. Москва, 2003.
12. “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 9 nömrəli müəhazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 10.

“Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xüsusiyyətləri. Məhkəmə psixologiyasının ümumi problemləri”.

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xüsusiyyətləri, zərərçəkmişin şəxsiyyətinin tədqiqi.
2. Seksual cinayətlərdən zərər çəkmiş şəxslərin psixoloji təhlili və zərər çəkmiş şəxsin ifadələrinin psixoloji təhlili.
3. Məhkəmə psixologiyasının mövzusu, vəzifələri, tədqiqat metodları.
4. Müstəntiq və hakim psixoloji xarakteristikası.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xarakteristikasını öyrənmək, zərərçəkənin şəxsiyyətini formalaşdıran amilləri, cinayət baş verənə qədər, cinayət baş verən zaman və baş verəndən sonra onun davranışını öyrənmək.
2. Zərərçəkmişin şəxsiyyətinin tədqiqi məsələlərini dərinlən öyrənmək və onları təhlil etmək.
3. Seksual cinayətlərdən zərər çəkmiş şəxslərin psixoloji təhlilini vermək və bu cür cinayətlərdən əziyyət çəkmişlərin tiplərini müəyyən etmək.
4. Məhkəmə psixologiyasının mövzusu, vəzifələri və tədqiqat metodları barədə məlumat vermək.
5. Müstəntiq və hakim fəaliyyətinin psixoloji xarakteristikasını açıqlamaq.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və müəhazirə mətnlərinə istinad etməklə onu öyrənməli, məhkəmə psixologiyasının bəzi məsələlərini və zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənib aydınlaşdırmalıdırlar.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən Ə.Ə.Bayramov və B.H.Əliyevin 2012-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası”, B.H.Əliyev və A.F.Səməndərovanın 2008-ci ildə dərc olunmuş “Hüquq psixologiyasının tədqiqat metodları”, M.И.Еникеев-ин 2003-cü ildə çap olunmuş “Основы общей и

юридической психологии”, В.В.Романов-un 1998-ci ildə dərc olunmuş “Юридическая психология”, А.М.Бандурка-nın 2002-ci ildə nəşr olunmuş “Юридическая психология”, В.Л.Васильев-in 2009-cu ildə çap olunmuş “Юридическая психология”, В.Н.Əliyev, К.Р.Əliyeva və R.Cabbarovun 2011-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası” kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 10 sayılı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun birinci sualında müdavimlər zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xarakteristikası, onların cinayətdən sonra, cinayətdən əvvəl olan psixoloji vəziyyətləri haqqında məlumatları öyrənəcək, zərərçəkmişin şəxsiyyətinin tədqiqi metodikası haqqında biliklər əldə edəcəklər.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualında seksual cinayətlərdən zərər çəkmiş şəxslərin psixoloji xüsusiyyətləri ilə tanış olacaq, onlara ilkin psixoloji yardımın mahiyyətini aydınlaşdıracaq və seksual xarakterli hərəkətlərə məcbur etmənin psixoloji xarakteristikasını biləcəklər.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər məhkəmə psixologiyası ilə bağlı məlumatlar əldə edəcək, onun mahiyyəti, vəzifələri və məhkəmə psixologiyasının tədqiqat metodları haqqında biliklərə sahib olacaqlar.

Mövzunun dördüncü sualında müdavimlər hüquq pozğunluğunun psixoloji məsələləri, qanun pozuntusunda sosial-psixoloji amillərin rolu barədə biliklərə sahib olacaq, müstəntiq və hakim psixoloji xüsusiyyətləri haqqında biliklər əldə edəcəklər.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xarakteristikasını öyrənmək və onu seminar dəftərində konspektləşdirmək.
2. Zərərçəkmişin cinayət baş verən zaman davranışı və bu davranışın sosial-psixoloji əlamətlərini konspektləşdirmək.
3. Zərərçəkmişin şəxsiyyətinin tədqiqinin psixoloji məsələlərini konspektləşdirmək.
4. Seksual cinayətlərdən zərər çəkmiş şəxslərin psixoloji təhlilini seminar dəftərində qeyd etmək.
5. Məhkəmə psixologiyasının bəzi məsələlərini konspektləşdirmək və müstəntiq və hakim psixoloji xarakteristikalarını seminar dəftərdə qeyd etmək.

Özünüyoxlama sualları:

- Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xarakteristikası haqqında məlumat vermək.
- Zərərçəkənin şəxsiyyətinin tədqiqi məsələləri haqqında məlumat vermək.
- Seksual cinayətlərdən zərər çəkmiş şəxslərin psixoloji təhlilini vermək.
- Zərərçəkmiş şəxslərin psixoloji tipləri haqqında məlumat vermək.
- Zərərçəkmiş şəxslərin ifadələrinin psixoloji təhlilini vermək.
- Məhkəmə psixologiyasının psixoloji məsələləri haqqında məlumat vermək.
- Müstəntiq və hakim psixoloji xüsusiyyətlərini qeyd etmək.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əliyev B.H. Hüquq psixologiyası (dərslük). Bakı, “Təhsil”, 2012
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Васильев В.Л. Юридическая психология. 6-е издание. Переработанное и
4. дополненное. СПб: Питер, 2009.
5. Бандурка А.М., Богарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Харьков, 2002.
6. Петруня О.Э. Юридическая психология. Учебное пособие. Москва, 2007.
7. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии. Москва, 2003.
8. Еникеев М.И. Юридическая психология. Краткий учебный курс. Москва, 2003.
9. “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 10 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 11.

“DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində münaqişələrin qarşısının alınması və peşə adaptasiyası”

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Münaqişə və onun struktur komponentləri, münaqişənin dinamikası və əmələ gəlməsi səbəbləri.
2. Münaqişənin qarşısının alınması və aradan qaldırılması yolları.
3. Sosial-psixoloji adaptasiyanın mahiyyəti, DİO əməkdaşlarının peşə adaptasiyasının psixoloji aspektləri.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Daxili işlər orqanları əməkdaşları arasında baş vermiş münaqişələrin və onların struktur komponentlərini dərinlən öyrənmək, hüquq sahəsində çalışan işçilərin praktik fəaliyyətini psixoloji cəhətdən dərinlən təhlil etmək.
2. Münaqişələrin dinamikasını, əmələ gəlmə səbəblərini aydınlaşdırmaq, onun DİO əməkdaşlarının şəxsiyyətinə təsir səviyyəsini müəyyənləşdirmək.
3. Münaqişələrin qarşısının alınması və aradan qaldırılması yollarını öyrənmək və gələcək fəaliyyət zamanı münaqişəli situasiyalardan çıxış yollarını tapmaq.
4. Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının sosial-psixoloji adaptasiyası məsələlərini öyrənmək, adaptasiyanın mahiyyətini bilmək, sosial-psixoloji adaptasiyanın psixoloji aspektləri haqqında biliklərə yiyələnmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə onu öyrənməli, münaqişənin mahiyyətini, yaranma səbəblərini və peşə adaptasiyasının komponentləri məsələlərini ətraflı araşdırmalıdırlar.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən, Ə.Ə.Bayramov və B.H.Əliyevin 2012-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası”, B.H.Əliyev və A.F.Səməndərovanın 2008-ci ildə dərc olunmuş “Hüquq psixologiyasının tədqiqat metodları”, M.И.Еникеев-in 2003-cü ildə çap olunmuş “Основы общей и юридической психологии”, В.В.Романов-un 1998-ci ildə dərc olunmuş “Юридическая психология”, В.Н.Порфенов-un 2002-ci ildə çap olunmuş «Психология человека» kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 11 saylı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun birinci sualında müdavimlər münaqişə haqqında biliklərə yiyələnəcək, münaqişənin obyektı, iştirakçıları, iştirakçıların mümkün ola bilən hərəkətləri, münaqişəli vəziyyətlərin mümkün ola bilən yekunları, münaqişəli vəziyyətin obrazları, münaqişənin komponentləri, tipologiyası və yaranma səbəbləri haqqında anlayış əldə edəcəklər.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualına hazırlaşarkən münaqişəli vəziyyətin yaranma səbəbləri, onların aradan qaldırılması yolları, münaqişənin polis əməkdaşının şəxsiyyətinə təsiri məsələsini, münaqişəli vəziyyətin həlli üçün mümkün olan yollar və s. haqqında məlumatlara yiyələnəcəklər.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının sosial-psixoloji adaptasiyası məsələlərini öyrənəcək, adaptasiya zamanı əməkdaşlarda yaranmış emosional-psixoloji halların mahiyyətinə varacaq, adaptasiyanın keçirilmə formaları və yolları haqqında məlumat əldə edəcək və psixoloji adaptasiyanın növləri haqqında biliklərə yiyələnəcəklər.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Münaqişə haqqında məlumat öyrənmək və onu seminar dəftərində konspektləşdirmək.
2. Münaqişələrin obyektı və subyektı barədə məlumatı öyrənmək və münaqişə iştirakçılarını psixoloji cəhətdən dərinlən təhlil edib seminar dəftərində konspektləşdirmək.
3. Münaqişələrin iştirakçıları barədə, onların mümkün ola bilən hərəkətləri, münaqişəli vəziyyətlərin mümkün ola bilən yekunlarını qeyd etmək.
4. Münaqişəli vəziyyətin obrazları, struktur komponentləri, tipologiyası və yaranma səbəblərini seminar dəftərində qeyd etmək.
5. Sosial-psixoloji adaptasiya haqqında, onun növləri və xüsusiyyətləri barədə öyrənmək və seminar dəftərində konspektləşdirmək.
6. Psixoloji təlimlər (18-21 saylı məsələlərin həlli).

Özünüyoxlama sualları:

- Münaqişə haqqında anlayış, münaqişənin əsas struktur komponentləri.
- Münaqişə iştirakçılarının mümkün ola bilən hərəkətləri və münaqişəli vəziyyətlərin mümkün ola biləcək yekunları haqqında məlumat vermək.
- Münaqişələrin psixoloji strukturunda hansı əsas komponentlər seçilir?
- Münaqişələrin əsas tipologiyası haqqında məlumat vermək.
- Münaqişələri doğuran səbəblərin ümumi psixoloji xarakteristikasını vermək.
- Münaqişələrin qarşısının alınması və aradan qaldırılması yolları haqqında məlumat vermək.
- Sosial və peşə adaptasiyasının əsas funksiyaları haqqında məlumat vermək.
- Adaptasiyanın əsas istiqamətləri hansılardır?
- Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının xidmət üzrə həmkarları ilə qarşılıqlı əlaqələrinin variantları hansılardır?

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı, 2003
2. Bayramov. Ə.S., Əlizadə.Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Васильев В.Л. Юридическая психология. 6-е издание. Переработанное и дополненное. СПб: Питер, 2009.
4. Бандурка А.М., Богарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Харьков, 2002.
5. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии. Москва, 2003.
6. Луксон Ч. Конфликт, семь шагов к миру. Серия «Гений общения». Москва, 1997
7. Новиков С.Б. Психология и педагогика профессиональной деятельности. Москва, 2001.
8. Мариновская Д.И. Психология и педагогика в правоохранительной деятельности. Москва, 2009.
9. “DİO-nun əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 11 nömrəli müəhazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 12.
“DİO-nun ƏAF-da şəxsə psixoloji təsirin və məxfi əməkdaşlığın psixoloji xüsusiyyətləri”.

Vaxt – 4 saat
Mühazirə - 2 saat
Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. DİO-nun ƏAF-də şəxsə psixoloji təsirin ümumi müddəaları və tətbiqi zamanı nəzərə alınan prinsiplər.
2. DİO-nun ƏAF-də tətbiq olunan psixoloji təsir metodları.
3. Vətəndaşların məxfi əməkdaşlığa cəlb edilməsinin psixoloji xüsusiyyətləri.
4. Əməliyyat məlumatlarının alınmasının psixoloji əsasları.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Daxili işlər orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyətində şəxsə psixoloji təsirin ümumi müddəaları, məqsədi və tətbiqi zamanı nəzərə alınan prinsipləri öyrənmək.
2. Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti, təhqiqat və istintaq prosesində psixoloji təsir metodlarının öyrənilməsinə həyata keçirmək.
3. Əsas psixoloji təsir metodları olan informasiya ötürmə, inandırma, təlqin, fikri məsələlərinin qoyuluşunu öyrənmək və onların müzakirəsini həyata keçirmək.
4. Hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətində psixoloji məcburetmənin üsullarını öyrənmək.
5. Vətəndaşların məxfi əməkdaşlığa cəlb edilməsinin psixoloji xüsusiyyətlərini dərinlən öyrənmək və onların peşəkar fəaliyyətinin funksiyalarını bilmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə onu öyrənməli, şəxsə psixoloji təsirin ümumi müddəaları haqqında ümumi biliklər əldə etməli və vətəndaşların məxfi əməkdaşlığa cəlb edilməsinin psixoloji xüsusiyyətlərini aydınlaşdırmalıdırlar.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən 1999-cu ildə qüvvəyə minmiş “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” və “Polis haqqında” Qanunlardan, A.Черепанов-un 1981-ci ildə çap olunmuş “Психологические вопросы оперативно-розыскной деятельности”, В.В.Головач-ın 1989-cu ildə nəşr olunmuş “Психологическая диагностика личностных качеств негласных сотрудников”, И.В.Чуфаровский-nin 2003-cü ildə dərc olunmuş “Психология оперативно-розыскной и следственной деятельности» kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 12 sayılı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun birinci sualında müdavimlər DİO-nun ƏAF-də şəxsə psixoloji təsirin ümumi müddəaları, məqsədi və tətbiqi zamanı nəzərə alınan əsas prinsipləri öyrənəcək, psixoloji təsirin metodlarına və onlarla işləmək bacarığına yiyələnəcək və psixoloji təsirin məqsədləri barədə biliklərə sahib olacaqlar.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualında əməliyyat-axtarış fəaliyyətində tətbiq olunan psixoloji təsir metodları olan informasiya ötürmə, inandırma, məcburetmə, təlqin, fikri məsələlərin qoyuluşu və onların müzakirəsi məsələsini öyrənəcəklər.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər vətəndaşların məxfi əməkdaşlığa cəlb olunmasının psixoloji xüsusiyyətləri, əməliyyat müvəkkilinin peşəkar fəaliyyətinin funksiyaları və kəşfiyyatçılıq keyfiyyəti haqqında məlumatlar əldə edəcək, məxfi əməkdaşlıq üçün namizədlərin şəxsiyyətinə qoyulan psixoloji tələbləri öyrənəcəklər.

Müdavimlər mühazirənin dördüncü sualında əməliyyat məlumatlarının alınmasının psixoloji əsaslarını öyrənəcək, bəşəriyyətin əldə etdiyi ümumi nəzəri müddəə və praktik təcrübəni əsas tutaraq, zəruri informasiyanın alınmasında mövcud üsullar haqqında məlumata yiyələnəcəklər.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Daxili işlər orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyətində şəxsə psixoloji təsirin ümumi müddəaları, məqsədi və tətbiqi zamanı nəzərə alınan prinsipləri öyrənmək və konspektləşdirmək.

2. Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti, təhqiqat və istintaq prosesində psixoloji təsir metodlarını öyrənmək və onları seminar dəftərində konspektləşdirmək.

3. İnformasiya ötürmə, inandırma, təlqin, fikri məsələlərinin qoyuluşunu öyrənmək və onların müzakirəsi kimi tanınmış əsas psixoloji təsir metodları haqqında biliklər əldə etmək və onları konspektləşdirmək.

4. Hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətində psixoloji məcburetmənin üsullarını öyrənmək və onları seminar dəftərində konspektləşdirmək.

5. Vətəndaşların məxfi əməkdaşlığa cəlb edilməsinin psixoloji xüsusiyyətlərini dərinlən öyrənmək və onların peşəkar fəaliyyətinin funksiyalarını konspektləşdirmək.

Özünüyoxlama sualları:

- Psixoloji təsir metodlarının hazırlanması hansı məqsədlərlə yerinə yetirilir ?
- Psixoloji təsirin məqsədlərinə çatmaq üçün həyata keçirilən prinsiplər hansılardır ?
- Əsas psixoloji təsir metodları haqqında məlumat vermək.
- İnformasiya ötürmə metodu haqqında geniş izahat vermək.
- İnandırma metodunun əsas komponentləri haqqında ümumi məlumat vermək.
- İnandırma metodunun cavab verdiyi vacib tələbləri izah etmək.
- Məcburetmə metodu və onun əsas üsulları.
- Məxfi əməkdaşlıq üçün namizədin şəxsiyyətinin psixoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi məsələləri.
- Əməliyyat müvəkkilinin peşəkar fəaliyyətinin funksiyaları hansılardır ?
- Əməliyyat məlumatlarının alınmasında istifadə olunan psixoloji metodlar.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Polis haqqında” və “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” Qanunlarının tətbiq edilməsi barədə 11 noyabr 1999-cu il tarixli fərmanı.

2. DİN-in 001 sayılı 21.04.2003-cü il tarixli əmri: “DİO-da əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin təşkilinə dair”.
3. DİN-in 002 sayılı 21.06.2004-cü il tarixli əmri: “DİN-in 7-ci İdarəsinin fəaliyyətinin təşkilinə dair”.
4. DİN-in 014 sayılı 02.06.2009-cu il tarixli əmri: KQ-3/2: “Cinayətkarlığa qarşı mübarizədə məxfi aparatla işin təşkili və əməliyyat-qeydiyyat işləri üzrə həyata keçirilən tədqiq tədbirlərinin vəziyyəti haqqında”.
5. Психологические аспекты оперативно-розыскной деятельности. Омск, 1988;
6. Совершенствование работы аппаратов уголовного розыска. Омск, 1985;
7. В.А.Черепанов. Психологические вопросы оперативно-розыскной деятельности. М. 1981;
8. В.В.Головач. Психологическая диагностика личностных качеств негласных сотрудников. Киев, 1989;
9. Н.В.Филимонов. Конфликтные ситуации в деятельности оперуполномоченных аппаратов уголовного розыска. Омск, 1985;
10. И.В.Чуфаровский. Психология оперативно-розыскной и следственной деятельности. Москва, 2003;
11. “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 12 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Xüsusi kitabxanası*).

Mövzu № 13.

“DİO əməkdaşlarının peşə deformasiyasının mahiyyəti. Tədqiq olunan şəxslə məxfi əməkdaşın ünsiyyətinin psixoloji əsasları”

Vaxt – 4 saat

Mühazirə - 2 saat

Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində nizam-intizamın psixolo-pedagoji aspektləri, peşə deformasiyasının mahiyyəti və tipik formaları.
2. Peşə deformasiyasının aradan qaldırılması yolları.
3. Məxfi əməkdaşın tədqiq olunan şəxslə psixoloji əlaqəsinin yaradılması.
4. Məxfi əməkdaş tərəfindən əməliyyat marağı kəsb edən məlumatın alınmasının psixoloji üsulları.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. DİO əməkdaşlarının qarşısında duran vəzifələrin uğurlu həllində intizamın, qanunçuluğun möhkəmləndirilməsi və qorunmasının əsas şərtlərdən biri olmasını dərk

etmək və cəmiyyətin bütün sahələrinin normal fəaliyyət göstərməsi üçün qoyulmuş qayda-qanunlara riayət olunmasını təmin etmək.

2. Nizam-intizamın vəziyyətinə təsir edən əsas psixoloji-pedaqoji amilləri: şəxsi, kollektiv, təşkilati-idarə və məişət amilləri haqqında ümumi məlumatlar əldə etmək.

3. DİO-da kollektivin nizam-intizamını təhlil edərkən, əməkdaşların müəyyən kateqoriyalara: qüsursuz, nizam-intizamlı əməkdaşlar, nizam-intizama riayət etməyən əməkdaşlar və s. bölgüsünü dərinlən öyrənmək.

4. DİO əməkdaşlarının peşə deformasiyasının mahiyyəti və tipik formaları haqqında məlumata yiyələnmək.

5. Məxfi əməkdaşın tədqiq olunan şəxslə psixoloji əlaqəsinin yaradılmasının psixoloji aspektlərini araşdırmaq və onun tətbiq olunması qaydalarını öyrənmək.

6. Məxfi əməkdaş tərəfindən əməliyyat marağı kəsb edən məlumatın alınmasının psixoloji üsul və vasitələrini öyrənmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə onu öyrənməli, peşə deformasiyasının mahiyyəti, yaranma səbəbləri, formalaşmasının dinamikası və onun aradan qaldırılması yolları haqqında biliklərə yiyələnməli və məxfi əməkdaşın tədqiq olunan şəxslə psixoloji əlaqəsi, onun tətbiq olunması qaydaları, məxfi əməkdaş tərəfindən əməliyyat marağı kəsb edən məlumatın alınmasının psixologiyasını öyrənməlidirlər.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən 1999-cu ildə qüvvəyə minmiş “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” və “Polis haqqında” Qanunlardan, A.M.Столяренко, И.А.Латнова və В.И.Постоев-in 1986-cı ildə nəşr olunmuş “Психолого-педагогические основы укрепления дисциплины в ОВД”, В.С.Новиков-un 2001-ci ildə dərc olunmuş “Психология и педагогика в профессиональной деятельности”, И.Б.Лебедев, В.Л.Цветков-un 2003-cü ildə çar olunmuş “Психология в правоохранительной деятельности”, И.В.Чуфаровский-nin 2003-cü ildə dərc olunmuş “Психология оперативно-розыскной и следственной деятельности» kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 12 sayılı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun birinci sualında müdavimlər daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində nizam-intizamın psixolo-pedaqoji aspektlərini öyrənəcək, nizam-intizamın vəziyyətinə təsir göstərən əsas psixoloji amillər haqqında məlumat əldə edəcək və nizam-intizama görə əməkdaşların bölündüyü kateqoriyaları biləcəklər.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualında peşə deformasiyasının aradan qaldırılması yollarını öyrənəcək, stress, frustrasiya, depressiya və emosional gərginliklərin aradan qaldırılması yollarını biləcək, autotreninq, psixodrama, rollu oyunlar və onların psixi gərginlikləri aradan qaldırılmasında önəmini dərk edəcəklər.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər məxfi əməkdaşın tədqiq olunan şəxslə psixoloji əlaqəsinin yaradılması yollarını öyrənəcək, məxfi əməkdaşla ünsiyyət qurmaq bacarığını təkmilləşdirəcək və şəxsiyyətlərarası münasibətlərin psixoloji izahını öyrənəcəklər.

Müdavimlər mühazirənin dördüncü sualında məxfi əməkdaş tərəfindən əməliyyat marağı kəsb edən məlumatların alınmasının psixoloji üsullarını öyrənəcək,

məlumatların alınmasında inandırma və təsir etmə metodlarının köməkliyinin vacibliyini biləcək və şəxsə inandırıcı təsirin əsas mərhələləri haqqında məlumat əldə edəcəklər.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. Nizam-intizamın vəziyyətinə təsir göstərən əsas psixoloji amillər haqqında məlumat vermək və onları konspektləşdirmək.
2. Nizam intizamın vəziyyətinə təsir göstərən məişət amilləri haqqında məlumatları konspektləşdirmək.
3. Kollektivin nizam-intizamını təhlil edərkən əməkdaşların bölündüyü kateqoriyalarının seminar dəftərlərində qeydiyyatını aparmaq.
4. Məxfi əməkdaşın tədqiq olunan şəxslə psixoloji əlaqəsinin qurulması yollarını seminar dəftərində konspektləşdirmək.
5. Məxfi əməkdaş tərəfindən əməliyyat marağı kəsb edən məlumatların alınmasının psixoloji üsullarını konspektləşdirmək.

Özünüoxlama sualları:

- Nizam-intizamın vəziyyətinə təsir göstərən əsas psixoloji amillər hansılardır?
- Əməkdaşın intizamına əsas hansı xüsusiyyətlər təsir göstərə bilər?
- Kollektiv və məişət amilləri nizam-intizama necə təsir göstərir?
- Kollektivin nizam-intizamını təhlil edərkən əməkdaşları hansı kateqoriyalara bölmək olar?
- Şikayətlə bağlı aparılan işin hansı əsas mərhələləri vardır?
- Peşə deformasiyası deyiləndə nə başa düşürsünüz ?
- Məxfi əməkdaşın tədqiq olunan şəxslə psixoloji əlaqəsinin yaradılması hansı yollarla həyata keçirilə bilər?
- Məxfi əməkdaş tərəfindən əməliyyat marağı kəsb edən məlumatın alınmasının psixoloji üsulları hansılardır?

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Polis haqqında” və “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” Qanunlarının tətbiq edilməsi barədə” 11 noyabr 1999-cu il tarixli fərmanı.
2. DİN-in 001 sayılı 21.04.2003-cü il tarixli əmri: “DİO-da əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin təşkilinə dair”.
3. DİN-in 002 sayılı 21.06.2004-cü il tarixli əmri: “DİN-in 7-ci İdarəsinin fəaliyyətinin təşkilinə dair”.
4. DİN-in 014 sayılı 02.06.2009-cu il tarixli əmri: KQ-3/2: “Cinayətkarlığa qarşı mübarizədə məxfi aparatla işin təşkili və əməliyyat-qeydiyyat işləri üzrə həyata keçirilən tədqiq tədbirlərinin vəziyyəti haqqında”.
5. DİN-in 174 sayılı 05.04.2008-ci il tarixli əmri: “Şəxsi heyət arasında mənəvi-psixoloji durumun, nizam-intizamın, habelə sosial müdafiə işinin yoxlanılması üzrə fəaliyyətin vəziyyəti haqqında DİN-in 01.04.2008-ci il tarixli KQ-2/2 nömrəli kollegiya qərarının elan edilməsi barədə”.

6. Психологические аспекты оперативно-розыскной деятельности. Омск, 1988;
7. В.А.Черепанов. Психологические вопросы оперативно-розыскной деятельности. М. 1981;
8. В.В.Головач. Психологическая диагностика личностных качеств негласных сотрудников. Киев, 1989;
9. Н.В.Филимонов. Конфликтные ситуации в деятельности оперуполномоченных аппаратов уголовного розыска. Омск, 1985;
10. И.В.Чуфаровский. Психология оперативно-розыскной и следственной деятельности. Москва, 2003;
11. А.М.Столяренко, И.А.Латнова, В.И.Постоев. Психолого-педагогические основы укрепления дисциплины в ОВД. Москва, 1986;
12. Н.Н.Силкин, В.И.Хальзов. Педагогика в правоохранительной деятельности. Учебное пособие. Санкт-Петербург, 2001.
13. "DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika" fənni üzrə 13 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Xüsusi kitabxanası*).

Mövzu № 14. **"İstintaq hərəkətlərinin psixologiyası"**

Vaxt – 4 saat
Mühazirə - 2 saat
Seminar – 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Hadisə yerinə baxışın, axtarışın və tanımanın psixoloji xüsusiyyətləri.
2. Dindirmə və üzləşdirmənin psixoloji məsələləri.
3. İfadənin yerində yoxlanılması və istintaq eksperimentinin psixoloji xüsusiyyətləri.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. İstintaq-əməliyyat fəaliyyətinin psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənmək, cinayət hadisəsi və onun baş verməsi üçün səbəb olan obyektiv şəraitin bərpası, olduğu kimi canlandırılmasının psixoloji izahını vermək.
2. Cinayətkarın şəxsiyyətinin öyrənilməsi (tədqiqi), yəni onun cinayət əməlinə qoşulmasının mexanizmini, belə bir neqativ yönümün onun şəxsiyyətində formalaşmasının səbəb və şəraitini, onun öz cinayət əməlinə subyektiv münasibətinin xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək.
3. Hadisə yerinə baxışın, axtarışın və tanımanın psixoloji xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək.
4. Dindirmə və üzləşdirmənin psixoloji məsələləri, ifadənin yerində yoxlanılması və istintaq eksperimentinin psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənmək.

5. İfadənin yerində yoxlanılması və istintaq eksperimentinin psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə onu öyrənməli, istintaq hərəkətlərinin psixoloji xüsusiyyətlərini və onun növləri olan dindirmə, üzləşdirmə, hadisə yerinə baxış, axtarışın və s-in psixologiyasını bilməlidirlər.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən Ə.Ə.Bayramov və B.H.Əliyevin 2012-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası”, B.H.Əliyev və A.F.Səməndərovanın 2008-ci ildə dərc olunmuş “Hüquq psixologiyasının tədqiqat metodları”, M.И.Еникеев-in 2003-cü ildə çap olunmuş “Основы общей и юридической психологии”, В.В.Романов-un 1998-ci ildə dərc olunmuş “Юридическая психология”, B.H.Əliyev, K.R.Əliyeva və R.Cabbarovun 2011-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası” kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 14 sayılı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun birinci sualında müdavimlər hadisə yerinə baxışın psixoloji xüsusiyyətləri, hadisə yerinə baxışın quruluşu və hadisə yerinə baxış zamanı müstəntiqdən tələb olunan psixoloji keyfiyyətləri öyrənəcək, axtarış və tanımanın psixoloji xüsusiyyətlərini biləcəklər.

Müdavimlər mövzunun ikinci sualında dindirmənin psixologiyası, onun keçirilmə mərhələləri və dindirmə prosesinə verilən psixoloji tələblərlə tanış olacaq, şahidin, zərərçəkmişin və yeniyetmələrin dindirilməsinin psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənəcəklər. Bundan başqa müdavimlər mövzunun ikinci sualında üzləşdirmənin psixoloji xüsusiyyətləri ilə də yaxından tanış olacaqlar.

Mövzunun üçüncü sualında müdavimlər ifadənin yerində yoxlanılmasının psixoloji məsələləri və istintaq eksperimentinin psixoloji xüsusiyyətləri ilə yaxından tanış olacaqlar.

Seminar məşğələsi üzrə tapşırıqlar:

1. İstintaq-əməliyyat fəaliyyətinin psixoloji xüsusiyyətləri haqqında, cinayət hadisəsi və onun baş verməsi üçün səbəb olan obyektiv şəraitin bərpası barədə öyrənmək və seminar dəftərində konspektləşdirmək.

2. Cinayətkarın şəxsiyyətinin öyrənilməsi (tədqiqi), yəni onun cinayət əməlinə qoşulmasının mexanizminə konspektləşdirmək.

3. Hadisə yerinə baxışın, axtarışın və tanımanın psixoloji xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək və konspektləşdirmək.

4. Dindirmə və üzləşdirmənin psixoloji məsələləri, ifadənin yerində yoxlanılması və istintaq eksperimentinin psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənmək və onu seminar dəftərində konspektləşdirmək.

5. İfadənin yerində yoxlanılması və istintaq ekspertinin psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənmək və məlumatları konspektləşdirmək.

6. Psixoloji təlimlər (22-25 sayılı məsələlərin həlli).

Özünüyoxlama sualları:

- Müstəntiqin istintaq-əməliyyat fəaliyyəti zamanı əldə etdiyi məlumatlar hansı hissələrə bölünür ?
- Hadisə yerinə baxış zamanı müstəntiq müayinənin hansı psixoloji əlamətlərinə diqqət yetirməlidir ?
- A.V.Dulovun fikrincə axtarış zamanı müstəntiq hansı məlumatlara malik olmalıdır?
- Axtarış zamanı axtarılan şəxsin reaksiya və davranışının diaqnostik əhəmiyyəti.
- Obyekti gizlətmək fikrinə düşən cinayətkar onun üçün çox etibarlı yerlər axtarmalı və tapmalı olur. Bu halda o hansı üsullardan istifadə edə bilər ?
- Dindirmənin hansı mərhələləri mövcuddur ?
- Dindirmə prosesinə təsir göstərən psixoloji amillər hansılardır ?
- Üzləşdirmənin psixoloji xüsusiyyətləri və ona verilən psixoloji tələblər hansılardır?
- İfadələrin yerində yoxlanılması, başqa sözlə istintaq eksperimentini keçirməyi zəruri edən əsas hansı şərtlər mövcuddur ?

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əliyev B.H. Hüquq psixologiyası (dərslük). Bakı, "Təhsil", 2012
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Əliyev B.H., Səməndərova A.F. Hüquq psixologiyasının tədqiqat metodları. Bakı, 2008.
4. İstintaq taktikası. Bakı, 1991.
5. Васильев.В.Л. Юридическая психология. 6-е издание. Переработанное и дополненное .СПб: Питер, 2009.
6. Бандурка А.М., Богарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Харьков, 2002.
7. Петруня О.Э. Юридическая психология. Учебное пособие. Москва, 2007.
8. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии. Москва, 2003.
9. Еникеев М.И. Юридическая психология. Краткий учебный курс. Москва, 2003.
10. Еникеев М.Н., Черных Э.А. Психология допроса. Москва, 1990.
11. Еникеев М.Н., Черных Э.А. Психология осмотра места происшествия. Москва, 1987.
12. Кэртес Н. Тактика и психологические основы допроса. Москва, 1965.
13. "DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika" fənni üzrə 14 nömrəli müəhazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Mövzu № 15.
“Cinayət və mülki prosesdə məhkəmə-psixoloji ekspertizası
məsələləri”

Vaxt – 2 saat
Mühazirə - 2 saat

Seminar məşğələ sualları:

1. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının predmeti və obyekt, tədqiqat prinsipləri və metodikaları.
2. Xüsusi psixoloji biliklərin cinayət və mülki işlərdə tətbiqinin prosessual əsasları.
3. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının təşkili və keçirilməsi.

Metodiki göstərişlər

Məşğələnin məqsədi:

1. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının predmeti, obyekt, tədqiqat prinsipləri və metodikaları barədə məlumatlar əldə etmək, məhkəmə-psixoloji ekspertizasının metodikasının mahiyyətini tam açmaq və onun növləri və strukturu barədə məlumatlar əldə etmək.
2. Xüsusi psixoloji biliklərin hüquq praktikasında tətbiqi formaları, ekspert rəyi və onun sübuti əhəmiyyəti barədə məlumatları öyrənmək
3. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının səlahiyyətləri və növləri haqqında ümumi məlumatlara yiyələnmək.
4. Psixi hadisələrin inkişaf səviyyələrinin, şəxsiyyətin motivasiyasının və cinayətkar qrupun məhkəmə-psixoloji ekspertizasını vermək.
5. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının təşkili və keçirilməsi və onun təyin edilməsinin psixoloji əsaslarını öyrənmək.

Müdavimlər mövzuya hazırlaşarkən, ilk növbədə tövsiyə olunan ədəbiyyatlara və mühazirə mətnlərinə istinad etməklə məhkəmə-psixoloji ekspertizası məsələlərini dərinlən öyrənməlidirlər.

Seminar məşğələsinin suallarına hazırlaşarkən Ə.Ə.Bayramov və B.H.Əliyevin 2012-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası”, B.H. Əliyev və A.F.Səməndərovanın 2008-ci ildə dərc olunmuş “Hüquq psixologiyasının tədqiqat metodları”, M.И.Еникеев-in 2003-cü ildə çap olunmuş “Основы общей и юридической психологии”, В.В.Романов-un 1998-ci ildə dərc olunmuş “Юридическая психология”, B.H.Əliyev, K.R.Əliyeva və R.Cabbarovun 2011-ci ildə nəşr olunmuş “Hüquq psixologiyası” kitablarına və “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə mühazirələr toplusundakı 15 saylı mühazirəyə istinad etmək olar.

Mövzunun birinci sualında müdavimlər məhkəmə-psixoloji ekspertizasının predmeti, obyekt, tədqiqat prinsipləri və metodikaları barədə məlumatlar əldə edəcək, məhkəmə-psixoloji ekspertizasının metodikasının mahiyyətini tam açacaq və onun növləri, strukturu barədə məlumatlar əldə edəcəklər.

Müdavimlər mövzusunun ikinci sualında xüsusi psixoloji biliklərin cinayət və mülki işlərdə tətbiqinin prosessual əsaslarını öyrənəcək, ekspert rəyi və onun sübuti əhəmiyyətini biləcək, məhkəmə-psixoloji ekspertizasının səlahiyyətləri və növləri haqqında məlumat əldə edəcəklər. Bundan başqa müdavimlər psixi hadisələrin, şəxsiyyətin motivasiyasının və cinayətkar qrupların məhkəmə-psixoloji ekspertizası məsələlərini aydınlaşdıracaqlar.

Mövzusunun üçüncü sualında müdavimlər məhkəmə-psixoloji ekspertizasının təşkili və keçirilməsi, təyin edilməsinin əsasları, onun keçirilməsi və profilaktiki əhəmiyyəti haqqında biliklər əldə edəcəklər.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Bayramov Ə.S., Əliyev B.H. Hüquq psixologiyası (dərslik). Bakı, “Təhsil”, 2012
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
3. Əliyev B.H. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının əsasları. Bakı, 1999.
4. Əliyev B.H. Cinayət və mülki prosesdə məhkəmə-psixoloji ekspertizası problemləri. Bakı, 1996.
5. Əliyev B.H. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının keçirilməsinə və təşkilinə dair metodik göstərişlər. Bakı, 1993.
6. Васильев В.Л. Юридическая психология. 6-е издание. Переработанное и дополненное. СПб: Питер, 2009.
7. Бандурка А.М., Богарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Харьков, 2002.
8. Петруня О.Э. Юридическая психология. Учебное пособие. Москва, 2007.
9. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии. Москва, 2003.
10. Еникеев М.И. Юридическая психология. Краткий учебный курс. Москва, 2003.
11. Костицкий М.В. Судебно-психологическая экспертиза. Львов, 1987.
12. Коченов М.М. Введение в судебно-психологическую экспертизу. Москва, 1999
13. “DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənni üzrə 15 nömrəli mühazirə (*DİN-in Polis Akademiyasının Ümumi kitabxanası*).

Referat və sərbəst işlərin (sillabusların) mövzuları.

S/s	Mövzular	İcra müddəti
1	DİO-nun fəaliyyətində psixologiyanın öyrənilməsi və təcrübədə istifadəsi. Fənnin məqsəd və vəzifələri.	I semestr
2	İdrak prosesləri. Onların daxili işlər orqanlarının fəaliyyətində rolu.	I semestr
3	Şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri. Hüquqşünasın təcrübi fəaliyyətində onun rolu və yeri.	I semestr
4	DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixoloji halların xarakteristikası. Hiss və emosiyaların psixologiyası.	I semestr
5	Psixologiyada sosial qrup anlayışı. Qrup cinayəti və mütəşəkkil cinayətkarlığın psixologiyası.	I semestr
6	DİO-nun fəaliyyətində pedaqoji qanunauyğunluqların nəzəri əsaslarının öyrənilməsi.	I semestr
7	Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xüsusiyyətləri. Məhkəmə psixologiyasının ümumi problemləri.	I semestr
8	DİO-nun ƏAF-da şəxsə psixoloji təsirin və məxfi əməkdaşlığın psixoloji xüsusiyyətləri.	I semestr
9	İstintaq hərəkətlərinin psixologiyası.	I semestr
10	Cinayət və mülki prosesdə məhkəmə-psixoloji ekspertizasi məsələləri.	I semestr

REFERAT VƏ SƏRBƏST İŞLƏR.

Mövzu № 1.

**“DİO-nun fəaliyyətində psixologiyanın öyrənilməsi və təcrübədə istifadəsi.
Fənnin məqsəd və vəzifələri”.**

Sərbəst işlər (Syllabus):

1. Psixologiyanın predmeti, psixika haqqında ümumi anlayış.
2. Psixologiyanın inkişaf tarixi.
3. Psixologiyanın elmlər sistemində yeri və əsas sahələri.
4. Psixi inkişafın xüsusiyyətləri.
5. Psixologiyanın tədqiqat metodları və onların təsnifi. Subyektiv və obyektiv metodlar.
6. Eksperiment və onun növləri.
7. Təbii və laborator eksperiment, müəyyənəddici eksperiment, öyrədici (formalaşdırıcı) eksperiment.
8. Müsahibə və onun psixoloji tədqiqatlarda yeri.
9. Sorğu psixoloji metod kimi. Şifahi, yazılı və sərbəst sorğu.
10. Azərbaycanada psixoloji fikrin və elmi psixologiyanın inkişaf xüsusiyyətləri.
11. Psixi hadisələr: psixi proseslər, psixi hallar, psixi xassələr.
12. Müasir psixologiya elminin prinsipləri və quruluşu.
13. Testlər psixodiagnostik metod kimi.
14. Sosiometriya psixodiagnostik metodlardan biri kimi.
15. Müasir psixologiya elminin sahələri və onların təsnif prinsipləri.
16. Psixologiya elminin inkişafı haqqında mövcud olan cərəyanlar və onlar haqqında ümumi məlumat.
17. Behaviorizm və freydizm cərəyanının mahiyyəti.
18. Koqnitiv psixologiya və humanistik psixologiya haqqında ümumi məlumat.
19. Əməkdaşların xidməti fəaliyyətinin psixopedaqoji təminatı haqqında məlumat.
20. Psixologiyanın öyrənilməsinin məqsəd və vəzifələri.
21. Müsahibə və onun psixoloji tədqiqatlarda yeri.

Mövzu № 2.

“İdrak prosesləri. Onların daxili işlər orqanlarının fəaliyyətində rolu”.

Referat mövzuları:

1. Qavrayışın ümumi xarakteristikası və onun əsas xüsusiyyətləri.
2. Duyğuların növləri və insan həyatında rolu.
3. Hafizə hissi idrak prosesi kimi. Hafizənin prosesləri.

Sərbəst işlər (Syllabus):

1. Diqqət haqqında anlayış, diqqət psixoloji fəaliyyətin müəyyən obyekt üzərinə yönəlməsi və onun ətrafında mərkəzləşməsi kimi.
2. Diqqətin funksiyaları.
3. Diqqətin növləri: qeyri-ixtiyari, ixtiyari və ixtiyaridən sonrakı diqqət. Qeyri-ixtiyari diqqət və onu şərtləndirən amillər.

4. Diqqətin həcmi, davamlılığı, paylanması, keçirilməsi, mərkəzləşməsi. Diqqətin tərəddüdü və yayınması.
5. Duyğular haqqında məlumat. Duyğular hissi idrak prosesi kimi.
6. Duyğuların insan həyatında rolu. Duyğular və analizatorlar.
7. Duyğuların təsnifatı prinsipləri. Xarici duyğular.
8. Görmə, eşitmə, dadbilmə, iybilmə və dəri duyğuları xarici duyğular kimi; kontakt və distant duyğular.
9. Qavrayışın əsas xüsusiyyətləri. Qavrayışın əşyaviliyi, tamlığı, sabitliyi, mənalılığı, seçiciliyi. Appersepsiya.
10. Qavrayışın analizatorların iştirakından asılı olan sadə növləri: görmə, eşitmə, lamisə.
11. Qarşıya qoyulmuş məqsəddən asılı olaraq qavrayışın növlərə ayrılması: qeyri-ixtiyari və ixtiyari qavrayış.
12. Hafizənin prosesləri: yaddasaxlama, yadasalma, tanıma, unutma.
13. Yaddasaxlama və onun növləri: məntiqi və mexaniki, qeyri-ixtiyari və ixtiyari, qısa müddətli və uzun müddətli, mnemonik yaddasaxlama.
14. Təfəkkürün formaları. Məfhumlar cisim və hadisələri mühüm əlamətlərinə görə əks etdirməkdən ibarət təfəkkür forması kimi.
15. Hökmlər fikri proseslərin baş verdiyi əsas forma kimi. Əqli nəticə və onun növləri: induktiv, deduktiv əqli nəticə, analogiya.
16. Təfəkkürün fərdi xüsusiyyətləri. Təfəkkürün müstəqilliyi, tənqidiliyi, çevikliyi, dərinliyi.
17. Formasına, xarakterinə, genişliyinə və yeniliyinə görə təfəkkürün növləri.
18. Təxəyyülün növləri. Passiv və fəal təxəyyül; xülya, rəya, bərpaedici və yaradıcı təxəyyül, onların başlıca xüsusiyyətləri. Xəyal.
19. Təxəyyül haqqında anlayış. Təxəyyül ali psixi funksiya kimi.
20. Fikri proseslərin psixoloji təbiəti. Fikri proseslərin əsas əməliyyatları. Təhlil, tərkib, müqayisə, ümumiləşdirmə, mücərrədləşdirmə fikri əməliyyat kimi.

Mövzu № 3.

“Şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri. Hüquqşünasın təcrübi fəaliyyətində onun rolu və yeri”.

Referat mövzuları:

1. Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində temperamentlərin rolu. Temperament tipləri.
2. Özünüqiymətləndirmə və “mən”lik süurunun formalaşmasının psixoloji problemləri.

Sərbəst işlər (Sillabus):

1. İnsan, fərd, şəxsiyyət və fərdiyyət anlayışları və onların fərqli xüsusiyyətləri.
2. Şəxsiyyətin psixoloji strukturunu təşkil edən əsas komponentlər.
3. Şəxsiyyətin istiqaməti; hazırlıq səviyyəsi; anadangəlmə imkanları ilə bağlı olan qabiliyyətləri; həyatda qazandığı davranış forması.
4. Şəxsiyyətin mənliyi; şəxsiyyətdə «şüursuzluq» və «şüurun» istiqaməti.

5. Şəxsiyyət haqqında klassik nəzəriyyələr.
6. Z.Freydin psixoanalitik, K.Yunqun analitik, A.Adlerin fərdi-psixoloji nəzəriyyələri.
7. Şəxsiyyətin klinik nəzəriyyələri: K.Xorninin nevroz nəzəriyyəsi, E.Frommun konsepsiyası.
8. Şəxsiyyətin fəallığı və onu təmin edən amillər.
9. Şəxsiyyətin istiqamətinin xarakteristikası.
10. Tələbatlar və onların növləri.
11. Şəxsiyyətin davranış motivləri. Maraqlar və onların növləri.
12. Dünyagörüşü, əqidə və ideallar.
13. «Mən»in kəşf olunması. «Mən» obrazının formalaşması.
14. Özünüqiymətləndirmə və mənlilik şüurunun əmələ gəlməsində onun rolu.
15. Şəxsiyyətin iddia səviyyələri.
16. A.Maslounun şəxsiyyətin motivasiya nəzəriyyəsinin mahiyyəti.
17. Temperamentin anlayışı və onun ümumi xarakteristikası.
18. Xarakter və onun haqqında ümumi anlayış.
19. Temperament haqqında təlimlər tarixindən.
20. Temperamentin fizioloji əsasları. İ.P.Pavlovun ali sinir fəaliyyətinin tipləri haqqında təlimi və temperamentin tipləri.

Mövzu № 4.

“DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixoloji halların xarakteristikası. Hiss və emosiyaların psixologiyası”.

Sərbəst işlər (Syllabus):

1. Hisslər haqqında anlayış.
2. Hisslər insanın gerçəkliyə bəslədiyi subyektiv münasibət sistemi kimi.
3. Hissləri duyğulardan fərqləndirən xüsusiyyətlər.
4. Hisslərin obyekt və subyekt.
5. Emosiyalar və onların hissələrlə oxşarlıq və fərqi. Emosiyalar hissələrin təzahür forması kimi.
6. İnsanın idrak fəaliyyətində hissələrin rolu.
7. Hisslərin xarici ifadəsi və əsas xüsusiyyətləri.
8. Hisslərin insanın tənəffüs və qan dövranı üzvlərinin fəaliyyətində, mimika və pantomimikasında, nitqində ifadəsi.
9. Hisslərin qütbüliyi, müsbət və mənfi keyfiyyətləri, ikili və qeyri-müəyyən xarakter daşıya bilməsi.
10. Hisslərin fizioloji əsasları və funksiyaları.
11. Hisslər beyində gedən sinir proseslərinin nəticəsi kimi. Hisslər və dinamik stereotip.
12. Hisslərin signal, tənzim, kommunikativ funksiyaları.
13. Hisslərin keçirilmə formaları. Əhvallar, affektlər.
14. DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində stress (gərginlik) neqativ psixoloji hal kimi.
15. Frustrasiya hissələrin əsas keçirilmə formaları kimi.
16. Ali hissələr.
17. Əxlaqi, intellektual hissələrin xarakteristikası.

18. Estetik və praksis hisslər haqqında anlayış.
19. Hisslərin fizioloji əsasları və funksiyaları.
20. Hisslərin xarici ifadəsi.

Mövzu № 5.

“Psixologiyada sosial qrup anlayışı. Qrup cinayəti və mütəşəkkil cinayətkarlığın psixologiyası”.

Referat mövzuları:

1. Qrup fəaliyyəti səmərəliliyinə təsir edən sosial-psixoloji amillər.
2. Qrup rəhbərliyi və liderliyinin fenomenologiyası.
3. Sosial qrupların növləri və onlar haqqında anlayış.
4. Cinayətkar qruplarda rəhbərlik və liderlik psixoloji problem kimi.

Sərbəst işlər (Syllabus):

1. Qruplar haqqında anlayış və sosial qrupların funksiyaları.
2. Böyük və kiçik qruplar. İlk qruplar və onları səciyyələndirən xüsusiyyətlər.
3. Kiçik qrupların növləri: şərti və real qruplar.
4. Rəsmi (formal) və qeyri-rəsmi (qeyri-formal) qruplar.
5. Referent (etalon) qruplar.
6. Kiçik qrupların fenomenologiyası və strukturu.
7. Kiçik qrupların həcmi və strukturu.
8. Qruplarda rəhbərlik və liderlik problemi. Rəhbərlik və liderlik anlayışlarının müqayisəli təhlili.
9. Qruplarda rəhbərlik üslubu və onun tipləri: avtoritar, demokratik, laqeyd və qeyri-sabit.
10. Qruplarda şəxsiyyətlərarası münasibətlər haqqında məlumat vermək.
11. Şəxsiyyətlərarası münasibətlərin növləri.
12. Rəsmi, qeyri-rəsmi, şəxsi, işgüzar münasibətlər.
13. Qruplarda şəxsiyyətlərarası münasibətlərdə seçmənin motivləşməsi.
14. Şəxsiyyətlərarası seçmənin referentometriya üsulu ilə öyrənilməsi.
15. Psixoloji iqlim qruplarda şəxsiyyətlərarası münasibətlərin mühüm göstəricisi kimi.
16. Cinayətkar qrupun psixoloji strukturu.
17. Qrup strukturunun dəyişilməsi və grupdaxili konfliktlər.
18. Terrorizmin psixologiyası.
19. Cinayətkar qrupun strukturu haqqında anlayış.

Mövzu № 6.

“DİO-nun fəaliyyətində pedaqoji qanunauyğunluqların nəzəri əsaslarının öyrənilməsi”.

Sərbəst işlər (Syllabus):

1. Pedaqogikanın əsas kateqoriyaları haqqında anlayış.
2. Pedaqogika elminin müxtəlif sahələri.
3. Pedaqogikanın başqa elmlərlə əlaqəsi.
4. DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində pedaqoji biliklərin yeri və rolu.
5. Pedaqogikanın tədqiqat metodları.
6. Müşahidə və pedaqoji müsahibə haqqında anlayış.
7. Pedaqoji eksperiment haqqında anlayış.
8. Tərbiyə prosesinin mahiyyəti və xüsusiyyətləri.
9. DİO əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsinin pedaqoji əsasları.
10. DİO əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsi işinin əsas istiqamətləri.
11. DİO əməkdaşlarının tərbiyə olunmasının prinsipləri.
12. DİO əməkdaşlarının formalaşmasında humanizm və milli ənənələrin nəzərə alınması prinsipi.
13. Tərbiyənin metodları.
14. İnandırma, çalışma və nümunə ilə tərbiyənin əsas xüsusiyyətləri.
15. Həvəsləndirmə və məcburetmə metodunun mahiyyəti.
16. Özü-özünü tərbiyənin pedaqoji və psixoloji mahiyyəti.
17. DİO əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsində istifadə olunan özünütərbiyə metodları.
18. Bilik, bacarıq və vərdişlər təlimin əsas məzmunu kimi.
19. DİO əməkdaşlarının peşə təliminin əsas prinsipləri.
20. Təlimin növləri və formaları.
21. Peşə təliminin əsas mərhələləri.

Mövzu № 7.

“Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xüsusiyyətləri. Məhkəmə psixologiyasının ümumi problemləri”.

Sərbəst işlər (Syllabus):

1. Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xarakteristikası.
2. Zərərçəkmişin şəxsiyyətinin tədqiqi metodikasının əsas kateqoriyaları.
3. Cinayətkarlar tərəfindən vətəndaşlardan qeyri-qanuni mənzil qopardılması zamanı işlədilən əsas variantlar.
4. İlk istintaq mərhələsində zorlama işləri üzrə zərərçəkmişin şəxsiyyətinin psixoloji tədqiqi hansı aspektlər üzrə tədqiq olunur?
5. 16 yaşına çatmayan şəxslərlə seksual xarakterli hərəkətlər etmənin psixoloji izahını vermək.
6. Zərərçəkmişlərin psixoloji tipləri barədə ətraflı məlumat vermək.
7. Əxlaqsız hərəkətlərdən zərərçəkmişlərin tipləri hansılardır?

8. Zorlamadan zərərçəkmişlərin birinci tipinə (cinayətin törədilməsinə provakasiya edən) və seçici qeyri-tənqidi tipin xüsusiyyətləri.
9. Zorlamadan zərərçəkmişlərin müqavimət göstərməyə qabil və təşəbbüskar tipləri haqqında məlumat vermək.
10. Viktimologiya haqqında məlumat vermək.
11. Zərərçəkmişlərin ifadələrinin qavrayış mərhələsi haqqında məlumat vermək.
12. Zərərçəkmişlərin ifadələrinin yaddasaxlama və yadasalma mərhələsi barədə məlumat vermək.
13. Məhkəmə psixologiyasının tədqiqat metodları.
14. Məhkəmə psixologiyasının şəxsiyyətin öyrənilməsi üsulları haqqında məlumat vermək.
15. Şəxsiyyətə təsirgöstərmə və şəxsiyyətin psixi keyfiyyətlərinin yoxlanılması üsulları haqqında ətraflı məlumat vermək.
16. Müstəntiqin fəaliyyətinin psixoloji xarakteristikası.
17. Hakim fəaliyyətinin psixoloji xarakteristikası.
18. Məhkəmə psixologiyasında sosiometriya tədqiqat metodu kimi.
19. Məhkəmə psixologiyasında eksperiment və tərcümeyi-hal tədqiqat metodu kimi və onlar haqqında məlumat.
20. Ədliyyə işçisinin fəaliyyətinin psixoloji xarakteristikası.

Mövzu № 8.

“DİO-nun ƏAF-da şəxsə psixoloji təsirin və məxfi əməkdaşlığın psixoloji xüsusiyyətləri”.

Sərbəst işlər (Syllabus):

1. Əməliyyat-axtarış fəaliyyətində şəxsə psixoloji təsir haqqında məlumat vermək.
2. Əsas psixoloji təsir metodları haqqında məlumat vermək.
3. İnformasiya ötürmə metodunun ümumi xarakteristikası haqqında məlumat vermək.
4. İnformasiyanın ötürülməsi zamanı nəzərə alınan prinsiplər.
5. İnformasiyanın nitqlə ötürülməsi qaydası, sürəti və ardıcılığı.
6. İnandırma metodu haqqında ümumi anlayış vermək.
7. İnandırma metodunun cavab verməli olduğu tələblər.
8. Məcburetmə metodu haqqında ümumi məlumatın verilməsi.
9. Psixoloji məcburetmənin əsas üsulları hansılardır?
10. Təlqin metodu haqqında ətraflı məlumatın verilməsi.
11. Təsiretmə metodu olan fikri məsələlərin qoyuluşu və onların müzakirəsi metodu haqqında ümumi məlumat vermək.
12. Kəşfiyyətçilik keyfiyyətinin psixoloji xüsusiyyətləri haqqında məlumat vermək.
13. Məxfi əməkdaşlıq üçün namizədin şəxsiyyətinin öyrənilməsi.
14. Əməliyyat aparatı əməkdaşı tərəfindən konkret şəxsiyyətin öyrənmə sxemi.
15. Əməliyyat müvəkkilinin fəaliyyətlə bağlı vəzifələri həyata keçirərkən əsas funksiyaları hansılardır ?
16. Əməliyyat məlumatının alınmasının psixoloji əsasları.

17. Konkret şəxsin əhəmiyyətli olması hissini ifadəsi haqqında məlumat vermək.
18. Şərəf və ləyaqət hissində müraciət taktikasının keyfiyyəti.
19. Emosional stressin istifadəsi metodikası.
20. Qeyri-dəqiq bəyanatın və "sadəlvəh adam" obrazının yaradılması metodunun tətbiqi qaydaları.

Mövzu № 9.

“İstintaq hərəkətlərinin psixologiyası”.

Referat mövzuları:

1. Dindirmənin psixoloji xüsusiyyətləri və onun istintaq-təhqiqat fəaliyyətində rolu.
2. Hadisə yerinə baxışın psixoloji xüsusiyyətləri.
3. Axtarış və tanımanın psixologiyası və axtarışa verilən psixoloji tələblər.

Sərbəst işlər (Syllabus):

1. Müstəntiqin fəaliyyət sahələri hansı formalarda özünü göstərir?
2. Hadisə yerinə baxış zamanı müstəntiq hansı psixoloji məqamlara fikir verməlidir?
3. Axtarış və tanımanın psixoloji xüsusiyyətləri hansılardır?
4. Axtarış zamanı müstəntiq hansı detalları nəzərdən keçirməli və psixoloji məqamları bilməlidir?
5. Axtarılan şəxsin reaksiya və davranışının diaqnostik əhəmiyyəti haqqında məlumat vermək.
6. Cinayətkar obyektə gizlətmək üçün hansı psixoloji taktikalara üstünlük verir?
7. Dindirmənin əsas hansı mərhələləri var?
8. Dindirmənin psixoloji təməlinin qurulması mərhələsinin izahı necədir?
9. Dindirmə prosesində dindirilən şəxsin emosionallığının psixoloji xüsusiyyətlərinin izahını vermək.
10. Üzləşdirmə psixologiyasının izahını vermək.
11. Üzləşdirmə zamanı hansı ziddiyyətlər meydana çıxıb bilər?
12. İfadənin yerində yoxlanılmasının lazımi səviyyədə yerinə yetirilməsi hansı cəhətlərlə şərtlənir?
13. İstintaq eksperimentinin psixoloji xüsusiyyətləri.
14. İstintaq eksperimentinin keçirilməsini zəruri edən hansı şərtlər mövcuddur?
15. Hadisə yerinə baxışla əlaqədar olaraq keçirilən eksperimentlər içərisində qavrayışla bağlı yoxlamaların səciyyəvi xüsusiyyətləri hansılardır?
16. İfadənin yerində yoxlanılmasının psixoloji xüsusiyyətləri hansılardır?
17. Üzləşdirmə zamanı müstəntiqin mövqeyi necə olmalıdır?
18. Dindirmə zamanı nəzərə alınmalı olan psixoloji amillər hansılardır?
19. A.V.Dulovun axtarışla bağlı fikirlərinin izahının verilməsi.
20. Hadisə yerinə baxışın psixoloji əlamətləri hansılardır?

Mövzu № 10.

“Cinayət və mülki prosesdə məhkəmə-psixoloji ekspertizası məsələləri”.

Sərbəst işlər (Syllabus):

1. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının predmeti və obyektı.
2. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının tədqiqat prinsipləri.
3. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının metodları və metodikası.
4. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının keçirilməsi ardıcılığı necə olmalıdır?
5. Ekspert rəyi və onun sübuti əhəmiyyəti.
6. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının növləri.
7. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının səlahiyyətləri.
8. Şəxsiyyətin motivasiyasının psixoloji ekspertizası.
9. Şəxsin özünün və ya ona qarşı edilmiş hərəkətlərin mahiyyətini dərk etmək qabiliyyətinin məhkəmə-psixoloji ekspertizası.
10. Köməksiz vəziyyətin hüquqi meyarları hansılardır?
11. Zorlama zamanı aparılan məhkəmə-psixoloji ekspertizanın psixoloji əsasları.
12. Yeniyetməlik yaşının məhkəmə-psixoloji ekspertizasının araşdırılması xüsusiyyətləri.
13. Psixi vəziyyətin məhkəmə-psixoloji ekspertizası məsələləri.
14. Pataloji və fizioloji affektin məhkəmə-psixoloji ekspertizası məsələləri.
15. Stress hallarının məhkəmə-psixoloji ekspertizası məsələləri.
16. Frustrasiyanın məhkəmə-psixoloji ekspertizası zamanı yoxlanılmasının psixoloji məsələləri.
17. Ölümdən sonra məhkəmə-psixoloji ekspertiza məsələləri.
18. Məhkəmə-psixoloji ekspertizanın təyin edilməsinin əsasları.
19. Məhkəmə-psixoloji ekspertizanın keçirilməsi qaydaları.
20. Məhkəmə-psixoloji ekspertizanın profilaktiki əhəmiyyəti.

PSIXOLOJİ TƏLİMLƏR.

Mövzu № 2.

“İdrak prosesləri və onların DİO-nun fəaliyyətində rolu”.

Məsələ 1.

Dövlət nömrə nişanının ilk rəqəmi “6” olan boz “şevroletin” qadını vurub hadisə yerindən uzaqlaşması ilə bağlı məlumatı qəbul edən inspektor Qurbanov və serjant Vəliyev dərhal həmin əlamətlərin uyğun gəldiyi avtomobilin sahibi cənab Vəkilovun şəhər ətrafındakı həyət evinə getdilər. Heç yarım saat keçməmiş onlar artıq Vəkilovun həyətində idilər.

Boz “şevrolet” evin qarşısında dayanmışdır. Polisləri görcək ev sahibi yataq paltarında həyətə düşüb onları qarşıladı.

İnspektoru dinləyən Vəkilov bildirdi ki, bu gün avtomobili ilə heç yerə getməyib və heç dünən də gedə bilməzdi. Ona görə ki, mühərriki işə salan açarı dünən itirib. Yeni açar isə yalnız cümə günü hazır olacaq.

Bu vaxt ərzində avtomobilə baxmağa imkan tapan serjant Vəliyev inspektorun qulağına pıçıldadı:

- Görünür o düz deyir. Avtomobildə toqquşma izləri müşahidə olunmur. İnspektor avtomobilin kapotuna dirsəklənərək cavab verdi:

- Bu heç bir əhəmiyyət kəsb etmir. Zərbə güclü olmadığından zərərçəkmiş də sağdır. Cənab Vəkilov, sizin dəliliyiniz isə mənə çox şübhəli görsənir. Siz mühərrikin açarını harada gizlətmisiniz və bir az bundan əvvəl elə bu avtomobildə bura gəlməyinizi ört basdır etməyə niyə çalışırsınız ?

Sual: İnspektor hansı səbəbdən Vəkilovun yalan danışmağından şübhələnirdi ?

Məsələ 2.

Cənab Əliyevin mənzilindən sızılaraq yayılan qaz iyi xoşbəxtlikdən həmin gecə təcili, vacib işlə məşğul olan, yatmayan qonşunun diqqətini cəlb etdi. Telefonla çağırılan inspektor Qurbanov və serjant Vəliyev hadisə yerinə çox tez çatmışdılar. Əliyev hələ sağ idi. Onu təcili yardımla xəstəxanaya göndərdilər.

İnspek mənzildəki stulun üzərində olan amma mənzil sahibinin olmayan əlcəyi göstərib izah etdi:

- Canı səhv buraxdığından məqsədinə nail ola bilmədi. (Əlcək haqqında inspektora xərəkdə xəstəxanaya aparılmamışdan öncə ev sahibi məlumat vermişdir).

- Bu tip buraya qazı açmaq üçün gəlmiş, tələsdiyindən əlcəyi yadından çıxarıb. Ola bilsin ki, izi itirmək üçün əlcəyin dalınca qayıdacaq və heç bilməyəcək ki, adam öldürməyə cəhdi baş tutmayıb, -deyə serjant Vəliyev dodağının altından pıçıldadı. Dedektivlər mənzildə işıqları söndürüb “qonağı” qarşılamağa hazırlaşdılar. Doğrudan da yarım saat sonra qapı cırıldadı. Kimsə ayağını kandara basdı və yolunu kibritlə işıqlandırmağa başladı.

- Əllər yuxarı! – inspektor səsləndi. Serjant işığı yandırdı və daxil olana müraciət etdi:

- Siz öz əlcəyinizin arxasınca gəlmisiz, eləmi ?

Yad adam təkzib etmədi, amma Əliyevin həyatına qəsd etməsi haqqında ittihamı israrla rədd etdi. Serjant Vəliyev ona cinayətini etiraf edənlərin cinayətlərinin yüngülləşdirilməsi barədə xatırladanda inspektor Qurbanov serjantı kənara çəkib ona dedi:

- Şəxsin belə gecə vaxtı qonaq gəlməyi çox şübhəlidir, amma düşünmürəm ki, bu adam cənab Əliyevin həyatına qəsd etsin.

Sual: Nəyə görə inspektor bu nəticəyə gəlmişdir ?

Məsələ 3.

Güllə düz ürəyinə dəymişdir. Revolvyer tipli tapança meyidin yaxınında idi. Həkim ölümün dünən axşam baş verməsi faktını təsdiq etdi. Hazırda səhər saat 08:00-dur. İnspektor Qurbanov bu balaca birmərtəbəli villaya 15 dəqiqə əvvəl gəlmişdir. O, mərhumun dul qadınını diqqətlə dinlədi:

- Mən buraya dünən axşam saat 19:30-da qatarla gəlmişəm və bir neçə dəqiqədən sonra artıq evə çatdım. Ərimin kabinetinə girmədim, əmin idim ki, o, hələ də kənddə tanışının yanında qonaq qalıb. Mən gətirdiyim şeyləri yerbə-yer edib, yatağa uzanıb kitab oxumağa başladım. Kitab oxuya-oxuya yuxuya getdim və şübhəli heç nə eşitmədim. Səhər tezdən məni ərimin katibəsi yuxudan oyatdı və bu faciəli xəbəri söylədi.

Katibə bildirdi:

- Mənim müdirim bu gün işə bir az tez gəlməyi tapşırırmışdır. Mən (adəti üzrə) onun kabinetinə artırmadan gəlmək istiyirdim. Amma qapını döyməyimə heç kəs cavab vermədi. Şüşə qapı içəridən bağlı idi. Qapıdan baxanda gördüm ki, o döşəmədə uzanıb və yanında tapança var. İlk ağıma gələn fikir belə oldu: - Yəqin özünə qəsd edib. Mən evə qaçıb əsas qapının zəngini basdım. Qapını müdirimin həyat yoldaşı açdı və mən gördüklərimi ona danışdım. Biz tez polisə zəng etdik və indi polislərlə bu otağa daxil olduq. Onun sözlərini qəfildən uca zəng səsi kəsdi. Zəng gözlənilməz olduğundan hamı bir anlığa çaşdı. Bu zəng mərhumun divanın yanında qoyuluş zəngli saatının səsi idi. Zəngli saat axıra qədər çalmamış inspektor Vəliyev dedi:

- Yox bu özünəqəsd olmayıb. Sizin biriniz yalan danışır

Sual: İnspektor kimi göstərirdi ?

Məsələ 4.

Serjant Vəliyev deyir: - Bir gün mən motoskətlə Şabran rayonundan Sumqayıt şəhərinə qayıdırdım. Tədricən hava qaralırdı. Birdən gördüm ki, yolun sol tərəfdəki səkidə bir adam uzanmış vəziyyətdə qalıb. Onun huşsuz olması aşkar görünürdü. Mən onun özünə gəlməsi üçün etdiyim cəhdlər uğursuz oldu. Zərərçəkmiş Şabran rayonu istiqamətində gedən avtomobillərdən biri ilə xəstəxanaya yolladıq və ona ilk tibbi yardım edildikdən sonra o izahat verə bildi.

Bunları söylədikdən sonra serjant inspektor Qurbanova yazılı vərəqi uzatdı:

“Mənim adım Həsəndir. Mən bu gün şossədə yoldan ötən tanımadığım avtomobili saxladım sürücüdən xahiş etdim ki, məni Sumqayıt şəhərinə qədər aparsın. Mən sürücünün yanındakı oturacağa əyləşəndə, o, məni qəfildən avtomobilindən bayra itələdi və əlimdə olan çantamı dartıb aldı. Mən şosseyə yaxınlaşanda yerə möhkəm dəydim. Yeganə yadımda qalan sürətlə uzaqlaşan avtomobil oldu. Amma ən qorxulu odur ki, həmin çantada mənim təyinat üzrə çatdırılmalı olduğum əhəmiyyətli məbləğdə pullar var idi”

- Zərərçəkmiş avtomobilin nömrəsini yadında saxlamadığı üçün cinayətkarı axtarmaq çətin olacaq- serjant Vəliyev bildirdi.

- Mən düşünürəm ki, heç bir avtomobil axtarmağa dəyməz, Həsən sadəcə olaraq bu hadisəni özü uydurub.

Sual: Niyə inspektor bu qərara gəlmişdi ?

Məsələ 5.

Serjant Vəliyev inspektor Qurbanova məruzə edirdi: - Biz Pünhanın qaçaqmalçılıqla məşğul olmasından şübhələnsəkdə bunu aşkar edə bilmirik. Pünhan xidmət etdiyi firmasının işləri ilə bağlı tez-tez xaricə qısa səfərlər və bəzi məlumatlara görə güman edirik ki, oradan kiçik porsiyalarla gerain gətirir. Gömrük yoxlaması heç bir nəticə vermir. O həmişə kiçik çomadanlarla gedir. Mən onun adətən həmişə özü ilə daşıdığı predmetlərin siyahısını tərtib etmişəm.

İnspektor kağız vərəqinə nəzər yetirdi. “Yataq paltar, 2 koynək, bidəfəlik ülgüc, üz qırmaq üçün krem, üz fırçası, dis pastası, sabun, adekalon, dəsmal, köynək qolu üçün tıxaclar, dırnaq təmizliyə, daraq, saç üçün fırça, bir cüt corab, otaq başmaqları, kağız üçün qovluq və isti şarf”.

- Bu tam siyahıdır? – deyə inspektor soruşdu.

- Bəli bu şeylər onun axırncı səfəri zamanı olmuşdur. Keçən dəfəki səfərdə isə şərf olmamışdır. Ona görə ki, yay idi.

- Onda mən bildim o geraini harda gizlədir. Növbəti dəfə narkotiki filan yerdə axtarın.

Sual: Harada? Verner hansı nəticəyə gəldi?

Mövzu № 3.

“Şəxsiyyətin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri. Hüquqşünasın təcrübi fəaliyyətində onun rolu və yeri”.

Məsələ 6.

Cənab Hüseynov inspektor Qurbanova belə bir hadisə danışdı: -Mən kresloda oturub qəzet oxuyarkən qəfil qışqırıq eşitdim. Bu mənim qonşum olan varlı qoca qadının qışqırığı idi. Mən tez dəhlizə qaçdım, amma pilləkəndən sürətlə enən şəxsin kölgəsindən başqa heç nə görmədim. Mən qaçaraq qonşumun mənzilinə daxil oldum. Qarı artıq ölmüşdür. Onu boğmuşdular. Komodun siyirməsi dartılmışdır, ola bilsin ki, canı oradan pul oğurlamışdır.

- “Sizə qəribə görsənmir ki, belə gecə vaxtı qarı tanımadığı adama qapı açıb”– deyə inspektor soruşdu.
- “Qarı həmişə qapını 2 kilidlə bağlayırdı və onun tanımadığı adamı içəri buraxmağı heç ağlabatan deyil. Canı pəncərədən, bax burdan içəri girib” - deyə cənab Hüseynov cavab verdi və inspektora qarının otağının yarıaçıq pəncərəsini göstərdi. Pəncərənin bayır tərəfində sıx qanadları olan ağac var idi.
- Buna qədər mən öz otağında oturduğum vaxt bağda kiminsə kölgəsini gördüm, amma fikir vermədim. – Hüseynov dedi.
- Mən hesab edirəm ki, qoca qarını siz öldürmüşünüz. İnspektor Vəliyev dedi.

Sual: Nəyə görə inspektor belə hesab edir?

Məsələ 7.

İnspektor: Sakitləşin və nə olduğunu mənə danışın.

Faiq: Cənab inspektor! Bir neçə həftə əvvəl biz lateriyadan gözəl həvəskar kamera udmuşduq. Həvəskar olsada çox bahalı və bizim üçün dəyərli idi. Bir neçə gün əvvəl biz kameranın və evimizin güvənliyi üçün qonşumuz Sahib ustadan xahiş etdik ki, qapımızın güvənliyinə daha da əmin olmamız üçün zəncir vursun. Amma onunda faydası olmadı.

İnspektor: Digər qonşuların bundan xəbəri var idi?

Faiq: Bəli. Hamının bundan xəbəri var idi.

İnspektor: Siz həmin təchizatı sığortalamısınız?

Faiq: Bəli. Elə aldığımız gün sığortalamışdıq.

İnspektor: Mənə hər şey aydındır. Mən qanuna əsasən hərəkət etməliyəm.

Sual: İnspektorv hadisədə kimi günahkar bildi və hansı səbəbə görə?

Məsələ 8.

İnspektor ezamiyyət məqsədi ilə tez şəhərdən çıxmalı idi. Hal-hazırda şəkildə gördüyünüz kimi inspektor vaqondadır. Həmin kupədə çox mehriban insanlar əyləşmişdir. Onların şirin söhbətləri alınmışdır. Gözlənilmədən vaqon uzun tunelə daxil oldu. Qatar işıqlandırılması işləmədi. Tuneldən çıxanda hamı işıqlığa çıxmağına sevindi. Sakitlik idi. Və birdən pəncərənin yanında oturan xanım həyəcanla hay-haray saldı. Onun briliyantdan hazırlanmış broşkasını oğurlamışdılar.

Kupədə hamı bir-birinə şübhə ilə baxırdı. Bəs oğru kimdi?

İnspektor: Narahat olmayın, mən artıq bildim ki, kim əlini başqasının əşyasına uzadıb.

Sual: Oğru kimdir? Və hansı səbəbə görə inspektor oğrunu tapdı?

Məsələ 9.

Yay olanda Eminovlar ailəsi bağ evinə köçür. Qışda isə şəhərdə yaşayırlar. Onlar bağ evini nəzarətdə saxlamaq üçün Samir dayını keşikçi kimi işə götürmüşdü. Yeni ildən sonra zəng gəldi. Samir dayı idi zəng edən. O, evin qarət edildiyini xəbər verdi. Çox keçmədi inspektor hadisə yerinə özünü yetirdi.

Inspektor: Nə baş verdiyini danışın.

Samir dayı: Bir gecə mən şübhəli səs eşitdim. Şaxta olmasına baxmayaraq mən evə yaxınlaşdım. Pəncərənin şüşəsi soyuqdan buz bağlamışdı. Evin daxilini görmək üçün mən şüşəni əlimlə silərək bir neçə dəfə eyni yerə nəfəs verdim. Elə o zaman gördüm ki, evi talan ediblər və dağıdıblar. Həmin günün səhəri mən Eminovlara zəng etdim və hadisə barədə xəbər verdim.

Inspektor: Hər şey aydındır. Mən getməyinizi xahiş edirəm.

Sual: İnspektor hansı səbəbə görə Samir dayıdan şübhələnmişdir?

Məsələ 10.

Pakizə: O mənə “qara qeybətçi” dedi.

Samirə: O isə mənə köhnə asılqan dedi.

İnspektor: Bəsdirin! Bir-birinizi az təhqir edin. Ondandırısa nə olduğunu danışın.

Pakizə: Ağıma gəlməzdi ki, həyatda belə adamlar da var. Bu gün mən paltarlarımı zivədən asırdım.

Samirə: Sən o cır-cındıra paltar deyirsən?

İnspektor: Davam edin.

Pakizə: Hə. Dediym kim. Bu gün səhər tezdən paltarları qurumağa asdım. Üstündən bir neçə saat keçəndən sonra mən pəncərədən baxanda gördüm ki, Samirə.....

Samirə: Bu yalandır.

Pakizə: Gördüm ki, Samirə necə mənim ən sevimli paltarımı zivədən çıxararaq büküb çantasına qoyur.

Samirə: Cənab inspektor! Mən onun paltarlarına heç maşa ilə də toxunmaram. İstəyirsinizsə mənzilimdə axtarış apara bilərsiniz.

İnspektor: Samirə xanım narahat olmağa əsas yoxdur. Mən sizin günahkar olmadığınıza əminəm. Pakizə xanım sizə isə sözüm odur ki, siz gərək dediyiniz sözlərə görə üzr istəməlisiz. Və nəhayət bəsdirin dalaşdız. Barışın! . Gəlin otağa keçək və oğrunun birgə kim olduğunu müəyyən edək.

Sual: İnspektoru Pakizə xanımın yalan danışdığını düşünməyə nə vadar etdi?

Mövzu № 4.
“DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində ünsiyyətin psixoloji məsələləri”.

Məsələ 11.

Elmira xala öz məşhur qardaşı oğlunu əmanət kassasının yanında gözləyirdi. O, onu görən kimi görüşmək üçün yanına getdi. Elmira xala çox həyəcanlı idi. Elə indicə bir qadın onun pul ilə dolu çantasını oğurlamışdır.

İnspektor (qardaşoğlu) : Xala, sən gördün o hara qaçdı?

Elmira xala: Hə. O, əmanət kassasına qaçıb gizləndi.

İnspektor (qardaşoğlu) : Gəl onda onu tapmağa cəhd edək.

Doğrudanda Elmira xala öz çantasını orada gördü. Onun çantası iki qadının arasında açıq şəkildə qoyulmuşdur. İnspektor həmin xanımlara nəzər yetirəndə onlar otağın o biri başına keçdilər. Çanta oturacağın üstündə qaldı.

Elmira xala: Mən çantamın kimin oğurladığını görmədim.

İnspektor: Qalanı boş şeydir. Onların ikisini də dindirərik. Amma mən düşünürəm ki, sənin çantanı oğurlayan.....

Sual: İnspektor kimi təqsirkar bildi və nə üçün?

Məsələ 12.

Kassir: Mən düz iki dəfə hesabladım kassadan 2056 manat pul itmişdir.

İnspektor: Oğurluqda kimdən şübhələnirsiniz?

Kassir: Düzünü desəm heç kimdən.

İnspektor: Hadisəni təfərrüatı ilə danışın.

Kassir: Mən günorta saat 12:00 radələrində pulları hesablayırdım. Birdən lampa söndü və otaq qaranlığa qərq oldu. Mən stulu ayağımın altına qoyaraq stulun üstünə çıxıb lampaya toxundum. Və əlim yandı. Mən yerə yıxılıb huşumu itirdim. Özümə gələndə otaq dağınıq idi. Pullar isə itmişdi. Və mən zavodun mühafizə heyətinə xəbər verdim.

İnspektor: Mən bu oğurluqda sizdən şübhələnirəm. Sizin danışdığınız isə nağıldan başqa bir şey deyil.

Sual : İnspektor kassirə nə söylədi?

Məsələ 13.

Hafiz: Nə yaxşı ki gəldiniz, inspektor! Tez məni kəndirlərdən azad edin. Mənim gücüm tükənib. Hansısa oğru mənim mənzilimə soxulub, əl qolumu bağlayıb və arvadımın dəyərli əşyalarını oğurlayıb. Bəli, bizim sığortamız var. Amma yaxşı olardı ki, siz həmin oğrunu tutasız. Nə qədər ki, bu əhvalat arvadımın qulağına çatmayıb.

İnspektor: Xahiş edirəm, hadisəni mənə ətraflı danışın.

Hafiz: Bu dəhşət idi. Hadisə gecə vaxtı baş vermişdir. Mən qorxu içində səhərə qədər gözləmişəm. Səhər mən eşitdim ki, paçtalyon qəzeti qapı dəliyinə salırdı. Mən ondan qışqıraraq xahiş etdim ki, polisə zəng etsin. Və indi siz burdasınız.

İnspektor bir anlıq xəyala daldı. Cənab Hafiz! Xəbəriniz varmı ki, sığorta şirkətini aldatmaqla tək siz cəza çəkməyəcəksiniz. Sizinlə bərabər sizin ustalıqla əllərinizi stula bağlayan arvadınız da cəza çəkəcəkdir.

Sual: Niyə inspektor cənab Hafizin yalan danışdığını zənn etmişdir?

Mövzu № 5.
“DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində psixoloji halların xarakteristikası. Hiss və emosiyaların psixologiyası”.

Məsələ 14.

İnspektor: “Çox yaxşı əhvalatdır” – inspektor Gülnaz xanıma qulaq asdıqdan sonra dedi. Məsələ belə idi. Onun bayramlıq üçün yaxşıca qidalandırılmış iki qazını oğurlamışdılar. İndi isə nəyin necə baş verdiyini danışın.

Gülnaz xanım: Mən qonşuya getmişdim. Evə qayıdanda gördüm ki, hinin qapısı açıqdır. Mən əminəm ki, oğru bütün qazları oğurlayacaqdı. Amma onu kimsə xəbərdar etmişdir. Mənə elə gəldi ki, mən Ləman gildən çıxanda kimsə fit çaldı.

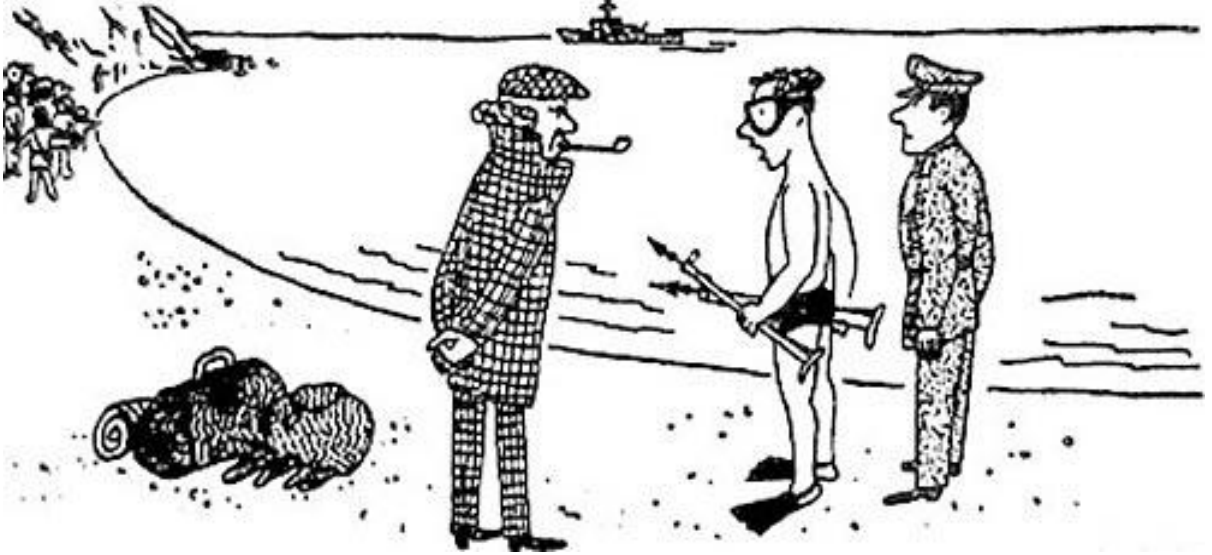
İnspektor: Deməli siz fit səsi eşitdiniz? Gərək biz bu cavan oğlanla tanış olaq, inspektor düşünərək dedi.

Cavan oğlan: Mən heç nə görməmişəm və eşitməmişəm. Mənim motosiklim xarab olub. Deyəsən sveçası işləmir. Mən bura elə indi gəlmişəm.

İnspektor: Sizin izahatınız həqiqətə uyğun gəlmir.

Sual: İnspektor niyə bu cavan oğlanın oğurluqda əli olduğunu fikirləşdi?

Məsələ 15.

İnspektor: İnspektorun “Xəzri” adlı çimərlikdə ilk növbətçi günündə xoşagəlməz hadisə baş vermişdir. Sahildən 200 metr aralıda bir xanım batmışdır. Polis həmin andaca həmin qadının sudan çıxan ərini saxlamışdır. O xanımın ərindən şübhələnirdi.

Xanımın əri: Biz sahildən bir az aralandıq ki, suda ördək ovlayaq. Mən yoldaşımın səsini eşidəndə ondan çox uzaq idim. Mən dəqiq bilmirəm, ola bilər ki, onun ürəyi tutmuşdu. Mən tez ona tərəf üzüb iki əlimlə saçından tutaraq sahilə tərəf çəkmək istəyəndə özümdə bilmədən onu əlimdən buraxdım. Elə həmin andaca o daş kimi suyun dərinliyinə batdı.

İnspektor: Mən demək istəmirəm ki, siz öz həyat yoldaşınızı boğmusuz. Amma hadisələr onu göstərir ki, siz arvadınızın yanında ola – ola imkan vermisiz ki, o batsın.

Sual: İnspektoru bu cür düşünməyə nə vadar edirdi?

Məsələ 16.

Nə olub? Nə baş verib? – Ağlayan qızdan inspektor soruşdu. Xahiş edirəm ağlamayın, nə baş verib olduğu kimi danışın.

Qız: Siz təsəvvür edə bilməssiz ki, o bilərzik mənim üçün necə dəyərlidir. Mən bu çimərliyə hər gün gəlirəm. Bu gün bilərziyi çıxarıb oxuduğum kitabın üzərinə qoymuşdum ki, qolum qaralsın. Ayılanda gördüm ki, bilərzik yoxdur.

Inspektor dərin fikrə daldı.

O gördü ki, xalçanın ətrafında zərərçəkəndən başqa heç kəsin ayaq izi yoxdur. Və belə bir qərara gəldi ki, bilərziyi çimərliyə hər gün gələn şəxs oğurlayıb.

Sual: Kim?

Məsələ 17.

Elçin: Cənab inspektor! Sizə demək istəyirəm ki, bu hadisə mənim diqqətsizliyim üzündən baş verib.

Inspektor: Narahat olmayın. Biz indi zərərçəkəni dindirək. Xahiş edirəm danışın.

Əlibəy: Mən bu cənabla bir kupədə gedirdim. Hələ stansiyada olarkən mən fikir verdim ki, iki dənə yük yeri fərqli-fərqli yumşaq oyuncaqla dolu idi. Boş yer Elçinin yatağının yuxarısında idi. Və mən çantamı ora qoydum. Biz yol boyu söhbət etdik. Mən ona dedim ki, mən oğlumun yanına içində dəyərli markalar ilə dolu albomlar olan çemodanla gedirəm. Sonra mən yatdım. Duranda isə qatar artıq son mənzilə çatmışdı. Əynimi dəyişib çıxmaq istəyəndə gördüm ki, çantam yumşaq oyuncaqlarla doludur. Mən şadam ki, siz bu oğrunu tutmusuz.

Elçin: Siz nə haqla məni oğurluqda ittiham edirsiniz? Xahiş edirəm diqqətlə baxın görün çantalar necə bir-birinə oxşayır. Mən sadəcə olaraq onları səhv salmışam.

Inspektor: Baxmayaraq ki, çantalar oxşayır, mən sizi tutmaq məcburiyyətindəyəm.

Sual: Nəyə əsasən inspektor qərara gəldi ki, hadisə səhvən olmayıb?

Mövzu № 14.

“İstintaq hərəkətlərinin psixologiyası”.

Məsələ 18.

Bakı şəh. Nizami ray. "Uğur" qənnadı fabrikində dövlət əmlakının oğurlanması faktı ilə əlaqədar olaraq başlanmış cinayət işi üzrə müstəntiq Vəliyev texnoloji ekspertiza təyin etmək qərarına gəlir. O, mütəxəssislərlə məsləhətləşərək, "Bahar" kafesinin istehsalat müdiri Mənsimovun belə bir ekspertizanın apara biləcəyini aydınlaşdırır. Vəliyev onun ekspert təyin edildiyini və ekspertizanı qısa müddət ərzində yerinə yetirməli olduğunu

ona elan edir. Müstəntiq rəsmi tonla danışaraq, Mənsimovun danışığısız ona tabe olmasına işarə edirdi. Müstəntiqin özünü bu cür aparması Mənsimovun daxili narazılığına səbəb olur. O, ekspertizanı aparmaqdan imtina edir. Səhhəti ilə əlaqədar olaraq bir həftədən sonra məzuniyyətə çıxacağını və müalicəyə gedəcəyini bildirir.

Sual: Müstəntiq Vəliyevin davranışının psixoloji analizini verin və ekspertizanın təşkilində onun uğursuzluğunun səbəblərini göstərin.

Məsələ 19.

Axşamdan xeyli keçmiş Tanrıverdiyevaya qarşı quldurluq cinayəti edilir. Cinayətkar bıçaqla hədələyərək, onun 475 manat pulunu zorla almışdır. İstintaq və əməliyyat tədbirlərinin keçirilməsinin gedişində Qocayev şübhəli şəxs qismində tutulmuşdur. Şəxsiyyətinin tanınması üçün onu Tanrıverdiyevaya təqdim edirlər. Qocayevin hər iki biləyində müxtəlif tatuirovkalar var idi. Tanrıverdiyeva otağa daxil olaraq, orada əyləşmiş kişilərə göz gəzdirərək Qocayevi göstərir. İstintaqın sonrakı gedişi Qocayevin Tanrıverdiyevaya qarşı quldurluq cinayətində iştirak etmədiyini müəyyən edir.

Sual: Qocayevin səhvən tanınmasını hansı psixoloji qanunauyğunluqlarla izah etmək olar?

Məsələ 20.

Yol-nəqliyyat hadisəsinin istintaqının gedişində zərərçəkmiş qismində Paşazadə dindirilmişdi. Dindirmə zamanı o, 12 may 2013-cü il tarixdə, axşam saat 23:00 radələrində rəqs salonundan evə qayıdarkən və öz küçələrinə dönərkən, qarşıdan gələn avtomobilin fənərlərinin onun gözlərini qamaşdırdığını, sonra isə güclü zərbə və ağrı hiss etdiyini bildirmişdir. Əməliyyat müvəkkili (sahə inspektoru, müstəntiq) zərərçəkmiş hansı markalı avtomaşının xəsarət yetirdiyi ilə maraqlanır. Paşazadə böyük yük maşını ilə vurulduğunu bildirir. İstintaqın sonrakı gedişində zərərçəkmiş "Zaporojets" markalı avtomaşının xəsarət yetirdiyi müəyyən edilmişdir.

Sual: Zərərçəkmiş Paşazadənin öz ifadəsini düzgün canlandırmaması hansı psixoloji qanunauyğunluqlarla izah edilir?

Məsələ 21.

Zərərçəkmiş İmanov onu qarət etmiş cinayətkarın zahirı görkəmini yadına sala bilmirdi. Əməliyyat müvəkkili sahə inspektorusunun iştirakı ilə CAŞ-də olan foto-albomla İmanovun tanış olmasını xahiş etdi. İmanov şəkillərə baxarkən qarətçini tanıdı. Zərərçəkmişin ifadəsi digər sübutlarla da təsdiq edilmişdir.

Sual: İmanovun yaddaşının hansı prosesləri (təsvir, yadda saxlama, tanıma, yada salma, canlandırma) özünü biruzə vermişdir?

Mövzu № 15.
“Cinayət və mülki prosesdə məhkəmə-psixoloji ekspertizası məsələləri”.

Məsələ 22.

Müstəntiq Mirzəyev dövlət əmlakının oğurlanması ilə əlaqədar olaraq cinayət işinin istintaqını müvəffəqiyyətlə aparırdı. O, bu və ya digər müəssisədə əmtəənin istehsalının texnoloji xüsusiyyətlərini öyrənir, yeni çapdan çıxmış hüquqi və xüsusi ədəbiyyatla tanış olur, icraata götürdüyü materiallara tənqidi təəssüratla yanaşaraq, sənədləri analiz edir, işin hesabətini özü aparır.

Sual: Mirzəyevin dövlət əmlakının oğurlanmasının istintaqını müvəffəqiyyətlə aparmasına onun hansı keyfiyyətləri kömək etmişdir?

Məsələ 23.

Bakı şəh. Xəzər RPİ-də nisbətən mürəkkəb cinayət işlərinin istintaqının aparılmasını müstəntiq Qəmbərova tapşırırdılar. O, cinayətin baş verməsinin məqsədini, motivlərini dərinlən öyrənir, şübhəli və təqsirləndirilən şəxslərlə tez psixoloji əlaqə yaradır, cinayətin açılması üçün RPİ-nin müxtəlif xidmətlərinin əməkdaşlarını cəlb etmək qabiliyyətinə malik idi.

Sual: Müstəntiq peşəsi üçün zəruri olan hansı psixoloji qabiliyyətlər Qəmbərovda özünü biruzə verir?

Məsələ 24.

Yataqxanada yaşayan iki qızın otağına dörd nəfər qarətçi soxulur. Onların ikisi bıçaqla silahlanmış olur. Bəzi əşyaları, o cümlədən, qızların birinin qızıl üzüyünü götürüb aradan çıxırlar. Dindirmə zamanı birinci zərərçəkmiş qarətçilərin altı nəfər olduqlarını, hamısının bıçaqla silahlandıklarını və otaqda 30 dəqiqə qaldıklarını bildirir. İkinci qız isə onların dörd nəfər olduqlarını, otaqda 20-30 dəqiqə qaldıklarını deyir. İstintaq tərəfindən cinayətkarların otaqda cəmi 10 dəqiqə qaldıqları sübuta yetirilmişdir.

Sual: Zərərçəkmişlərin cinayətkarların sayını və onların orada qaldıqları vaxtı yanlış qavramaqlarının səbəbini göstərin.

Məsələ 25.

İnkassator Əliyev mağazaya pulu qəbul etmək üçün gedən zaman ikinci inkassator Pənahov maşında gözləyirdi. Bu vaxt naməlum bir şəxs gözlənilmədən avtomatın qapısını açaraq içəri daxil olmaq istədi. Pənahov ona hücum edildiyindən qorxaraq, tapançadan həmin şəxsə atəş açdı. Sonradan məlum olmuşdur ki, zərərçəkmiş şəxs inkassator maşınını taksi hesab edərək ona yaxınlaşmışdır.

Sual: Pənahovun davranışının psixoloji təbiəti barədə nə demək olar? O, hansı psixoloji emosional halı keçirmişdir?